

1

76

א וְהָיָה מִסּוּף מִרְמִין שְׁנֵי וּפְרָעָה חֵלֶם
 וְהָא קָאָם עַל גְּהָרָא: ב וְהָא מִן גְּהָרָא
 סִלְקוּן שִׁבְעַ תּוֹרֵן שְׁפִירֵן לְמַחְזֵי וּפְטִימֵן
 בְּשֵׁר וְרַעֲזֵן בְּאֶתְרָה: ג וְהָא שִׁבְעַ תּוֹרֵן
 אֶחְרָזֵן סִלְקוּן בְּתִרְיָהוּן מִן גְּהָרָא בִּישָׁן
 לְמַחְזֵי וְחִסְרֵן בְּשֵׁר וְקָמֵן לְקַלְיָהוּן דְּתוֹרֵן
 עַל פִּיף גְּהָרָא: ד וּבְאֶזְלֵן תּוֹרְמָא בִּישָׁן
 לְמַחְזֵי וְחִסְרֵן בְּשֵׁר יַת שִׁבְעַ תּוֹרְמָא שְׁפִירֵן
 לְמַחְזֵי וּפְטִימֵתָא וְאֶחְעֵר פְּרַעְהָ: ה וְדִמּוּף
 וְחֵלֶם תְּגִיגוּתָא וְהָא שִׁבְעַ שְׁבָלְיָא סִלְקוּן
 בְּקִנְיָא חֹד פְּטִימֵן וְטָבֵן: ו וְהָא שִׁבְעַ
 שְׁבָלְיָא לְקֵזֵן—וּשְׁקִיפֵן קְרוּם צְמִתָּן
 בְּתִרְיָהוּן: ז וּבְלַעַא שְׁבָלְיָא לְקִנְיָא יַת
 שִׁבְעַ שְׁבָלְיָא פְּטִימֵתָא וּמְלִיקָא וְאֶחְעֵר
 פְּרַעְה וְהָא חֵלְמָא: ח וְהָיָה בְּצִפְרָא
 וּמִטְרָפָא רִזְחִיָּה וּשְׁלַחַת גְּהָרָא יַת כָּל תְּרִשֵׁי
 מִצְרָיִם וְיַת כָּל חֲפִימָהָא וְאֶשְׁמַעֵי פְּרַעְה
 לְהוּן יַת חֵלְמִיָּה וְלִית דְּפִשֵׁר וְתַהוּן
 לְפְרַעְהָ: ט וּמְלִיל רַב שְׁקִי (עַם) לְפְרַעְהָ
 לְמִימָר יַת סְרַחֲנֵי אָנָּא מְדַבֵּר יוֹמָא דִּין:
 י פְּרַעְהָ רַגּוּ עַל עֲבֹדוּתֵי וְיַהֲב תְּחֵי בְּמִשְׁרַח
 פִּית רַב קְטוּלְיָא תְּחֵי וְיַת רַב גְּחֹמֵי:
 יא וְחֵלְמִנָּא חֵלְמָא גְּלִילְיָא חֹד אָנָּא וְהוּא
 גְּבֵר כְּפִשְׁרוֹן חֵלְמִיָּה חֵלְמָנָא: יב וְתַמָּן
 עֲמָנָא עוֹלָם עֲבָרָאָה עֲבָדָא לְרַב קְטוּלְיָא
 וְאֶשְׁמַעֲיָנָא לִיה וּפִשֵׁר לָנָא יַת חֵלְמָנָא גְּבֵר

מֵא א וְיֵהִי מִקְצֵן שְׁנָתִים יָמִים וּפְרָעָה חֵלֶם וְהָיָה
 עֹמֵד עַל-הַיָּאֵר: ב וְהָיָה מִן-הַיָּאֵר עַלֹת שִׁבְעַ פָּרוֹת
 יְפוֹת מְרָאָה וּבְרִיאֹת בָּשָׂר וְתִרְעִינָה בְּאֶחָו: ג וְהָיָה
 שִׁבְעַ פָּרוֹת אַחְרוֹת עַלֹת אַחְרֵיהֶן מִן-הַיָּאֵר רְעוֹת
 מְרָאָה וְדָקוֹת בָּשָׂר וְתַעֲמֹדְנָה אֶצֶל הַפָּרוֹת עַל-
 שַׁפַּת הַיָּאֵר: ד וְתֹאכְלֶנָּה הַפָּרוֹת רְעוֹת הַמְרָאָה
 וְדָקַת הַבָּשָׂר אֶת שִׁבְעַ הַפָּרוֹת יַפַּת הַמְרָאָה
 וְהַבְּרִיאֹת וַיִּיקֶץ פְּרַעְהָ: ה וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֵם שְׁנֵית
 וְהָיָה א שִׁבְעַ שְׁבָלִים עַלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד בְּרִיאֹת
 וְטוֹבוֹת: ב וְהָיָה שִׁבְעַ שְׁבָלִים דָּקוֹת וְשְׂדוּפַת קָדִים
 צְמִחוֹת אַחְרֵיהֶן: ג וְתִבְלַעְנָה הַשְּׁבָלִים הַדָּקוֹת אֶת
 שִׁבְעַ הַשְּׁבָלִים הַבְּרִיאֹת וְהַמְלֵאוֹת וַיִּיקֶץ פְּרַעְהָ
 וְהָיָה חֵלֹם: ד וַיְהִי בְּבֹקֶר וַתִּפְעַם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח
 וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-חֲרָטְמֵי מִצְרָיִם וְאֶת-כָּל-חַכְמֵיהֶּ
 וַיְסַפֵּר פְּרַעְהָ לָהֶם אֶת-חֵלְמוֹ וְאִין-פּוֹתֵר אוֹתָם לְפְרַעְהָ: ט
 וַיְדַבֵּר שֵׁר
 הַמִּשְׁקִים אֶת-פְּרַעְהָ לֵאמֹר אֶת-חֲטָאֵי אֲנִי מוֹפִיר הַיּוֹם: י פְּרַעְהָ קֶצֶף
 עַל-עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמֵר בֵּית שֵׁר הַטְּבָחִים אֹתִי וְאֶת שֵׁר הָאֹפִים:
 יא וַנְּחַלְמֵת חֵלֹם בְּלִילָה אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֵלְמוֹ חֵלְמוֹ: יב וְשֵׁם
 אֹתָנוּ גַעֲר עֲבָרֵי עֲבָד לְשֵׁר הַטְּבָחִים וְנִסְפְּרוּ לוֹ וַיִּפְתָּר-לָנוּ אֶת-חֵלְמוֹתֵינוּ

וַיִּסְפֵּר פְּרַעְהָ לָהֶם אֶת-חֵלְמוֹ וְאִין-פּוֹתֵר אוֹתָם לְפְרַעְהָ: ט
 וַיְדַבֵּר שֵׁר
 הַמִּשְׁקִים אֶת-פְּרַעְהָ לֵאמֹר אֶת-חֲטָאֵי אֲנִי מוֹפִיר הַיּוֹם: י פְּרַעְהָ קֶצֶף
 עַל-עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמֵר בֵּית שֵׁר הַטְּבָחִים אֹתִי וְאֶת שֵׁר הָאֹפִים:
 יא וַנְּחַלְמֵת חֵלֹם בְּלִילָה אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֵלְמוֹ חֵלְמוֹ: יב וְשֵׁם
 אֹתָנוּ גַעֲר עֲבָרֵי עֲבָד לְשֵׁר הַטְּבָחִים וְנִסְפְּרוּ לוֹ וַיִּפְתָּר-לָנוּ אֶת-חֵלְמוֹתֵינוּ

רשי

ה והוצרך לפתור: (ח) ותפעם רוחו. ומטרפה רומיה. מקשקשה בתוכו
 כפעמון ו ונכונדנר אומר ומתפעם רוחו לפי שהיו שם שמי פעימות
 שכתם החלום והעלמה פמרונו: חרפטי. הנחריס כטימי ממיס ו ששוליס
 בעלמות (טימי הן ענמות זלי ארמי ובמשה בית שהוא מלא טימיס מלא
 ענמות): ואין פותר אותם פפרעה. פותריס היו אותם חל לא לפרעה
 שלא היה קולן נכנס כחזינו ולא היה לו קורח רוח כפמרוס ח שהיו אומרים
 שבע כנות אחת מוליד שבע כנות אחת קונר: (יא) איש כפתרון
 חלומר. חלום הראוי לפתרון שנפטר לנו ודומה לו: (יב) גער עברי
 עבד. ארורים הנשעים שאין טובתם שלמה שמחירו בלשון בניין: גער. שוטה
 ואין ראוי לגדולה: עברי. אפילו לשוננו אינו מנר: עבד. וכמו בנימוקי
 מנרים שאין עבד מולך ולא לוכס כגדי שרים. (ק"א שירים וכן גרס רל"ס):

מא א ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והיה עומד על-היאר: ב והיה מן-היאר עלות שבע פרות יפות מראה ובריות בשר ותירענה באחו: ג והיה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן-היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדנה אצל הפרות על-שפת היאר: ד ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקת הבשר את שבע הפרות יפת המראה והבריות ויקץ פרעה: ה וישן ויחלם שנית והיה שבע שבלים עלות בקנה אחד בריאות וטובות: ו והיה שבע שבלים דקות ושדופת קדים צמחות אחריהן: ז ותבלענה השבלים הדקות את שבע השבלים הבריאות והמלאות ויקץ פרעה והיה חלום: ח והיה בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את-כל-חרטמי מצרים ואת-כל-חכמיה ויספר פרעה להם את-חלמו ואין פותר אותם לפרעה: ט וידבר שר המשקים את-פרעה לאמר את-חטאי אני מופיר היום: י פרעה קצף על-עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי ואת שר האפים: יא ונחלמת חלום בלילה אחד אני והוא איש כפתרון חלמו חלמו: יב ושם אתנו גער עברי עבד לשר הטבחים ונספרו לו ויפתר לנו את-חלמתינו

עיקר שפתי הכספי

א ר"ל והוא עס ה"א הדיעה מורה על יאור המכר והידוע במקום אשר הוא אחד משני כ"י פשוט הוא נלם. ומה שנקרא כאן בלשון יאור קסם ואין נקרא שמו. הוא משני של הארץ ע"י. ולא נקרא הוא ג"כ בשם יאור קסם וידוע: ב בלשון א"ל ש"ך לשון דק על כפיתם הכהנה. ע"כ מביא רביה מלשון לנו שנקרא כהנה כהנה כהנה בלשון טיבכ שהוא ג"כ לשון דק. ולשון דק כנשי"א קלי לטיבכ"ש: ג לשון כריסות לא ש"ך על שכלם. ומביא ג"כ רביה מלשון גע"ו שנקראו שיי"ש שהוא ג"כ לשון כריסות: ד הוא ת"א שיקפן קדום ור"ל כנשיות מרוב מוחית: ה ה"י היקילה השעת היפה סמוך לנקרה. ורביה שברך נשלם חלמו: ו ותפעם הוא מלשון פעמון. כי רוחו נפעמה בקרבו כמעטל כחור הנו: ז ר"ל מחמתן עלמם נשאו מטיחין לוחם חתם בית השחין בעלמות הכספים. ומלשון היט סר [מחמתן] טומי [בעלמותן]: ח שהיו שוליס המלך הוא ענין כולל לכל המלוכה ולא רק לעלמם ומה הבין כי רכ פתרון צפ"ק אמר הוא כי הרעב טעם לכל הכס:

דעתן מלאה אימון הלארד האסרוג נכס

הַתְּמַהֲמַהֲנוּ כִּי־עַתָּה שׁוּבוּ זֶה פְּעָמִים: יא וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם־כֵּן | אֲפֹא זֹאת עֲשׂוּ
 קַחוּ מִזֹּמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכַלְיֶכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה
 מֵעֵט צָרִי וּמֵעֵט דְּבֶשׂ נֹכָאת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׂקָדִים:
 יב וְכֶסֶף מִשְׁנֵה קָחוּ בְיַדְכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב
 בְּפִי אֲמֹתְחֹתֵיכֶם תָּשִׁיבוּ בְיַדְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֵה הוּא:
 יג וְאֶת־אֲחֵיכֶם קַחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ: יד וְאֵל
 שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם
 אֶת־אֲחֵיכֶם אַחֵר וְאֶת־בְּנֵימִן וְאֲנִי כֹאֲשֶׁר שְׁכַלְתִּי
 שְׁכַלְתִּי: טו וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת
 וּמִשְׁנֵה־כֶּסֶף לָקְחוּ בְיָדָם וְאֶת־בְּנֵימִן וַיִּקְמוּ וַיֵּרְדוּ
 מִצְרַיִם וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף: (שישי) טז וַיֵּרָא יוֹסֵף
 אֶת־בְּנֵימִן וַיֹּאמֶר לְאִשֶׁר עַל־פִּיתוֹ הִבֵּא
 אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבָּיְתָה וּמִנַּח טִבַּח וְהֵכֵן כִּי אֲתִי
 יֵאָכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצְּהָרִים: יז וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ
 אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: יח וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוֹבֵאֹם בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ
 עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֵּׁב בְּאֲמֹתְחֹתֵינוּ בַּתְּחִלָּה אָנֹתָנוּ מוֹבָאִים לְהַחְגִּלֵל עָלֵינוּ
 וּלְהַתְּנַפֵּל עָלֵינוּ וּלְקַחַת אֹתָנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת־חַמְרֵינוּ: יט וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ
 אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פָּתַח הַבַּיִת: כ וַיֹּאמְרוּ כִּי אֲדֹנָי יָרַד יָרְדְנוּ

אתעבבנא ארי קען סבנא דנן תרפין זמנין:
 יא ואמר להון ישראל אביהון אם כן קרא
 דא עיבדו סיבו מדימשבח בארעא כמניכון
 ואוחיתו לגברא תקרבתא זעיר קטף וזעיר
 דבש שעף ולטום בטנין ושקדין:
 יב וכספא על חד תרין סיבו כירכון ונת
 כספא דאחוב בסום טועניכון תתיכון
 כירכון מאים שלו הוא: יג ונת אחוכון
 דקרו וקמו תוכו לנת גברא: יד ואל שרי
 יתן לכוון רחמין לקדם גברא ויפטר לכוון
 ית אחוכון אחר ונת בגמין ואנא קמא
 דאתפלית תפלית: טו ונסיבו גברא ית
 תקרבתא קרא ועל חד תרין כספא גסיבו
 כיריהון ודברו ית בגמין וקמו ונתו
 למצרים וקמו קדם יוסף: טז ויגא יוסף
 עמהון ית בגמין ואמר לדי ממנא על
 ביתיה אעיל ית גברא לביתא ונכוס נכסתא
 ואתקין ארי עמי יקלון גברא בשירותא:
 יז ועבד גברא קמא די אמר יוסף ואעיל
 גברא ית גברא לבית יוסף: יח ודחילו
 גברא ארי אמעלו לבית יוסף ואמרו על
 עסק כספא דאחוב בטוענא כקמיתא
 אנחנא מתעלין לאתגרברא עלנא
 ולאסתקפא עלנא ולמקני יתנא לעבדין
 ולמדבר ית חמרנא: יט וקרבו לנת גברא
 די ממנא על בית יוסף ומלילו עמיה פתרע
 ביתא: כ ואמרו קבעו רבני מיתת נחתנא

רשי

שבכתי. מנימין: (בד) ואת בנימין. מתרגמין ודברו ית ננימין לפי שאין
 לקימת הכסף ולקחת האדם שזה נלשון ארמי בדבר הנקח צד מתרגמין ונסכי.
 ודבר הנקח כהנהגת דברים מתרגמין ודבר: (טז) וטבח טבח זהבן. כמו
 ולטבח טבח ולהבן ואין טבח לשון טווי שהיה לו לומר וטבח: בצדורים. זה
 מתורגם בשירותא שהוא לשון טעודה ראשונה א נלשון ארמי ונלטיז דמי. ויש
 הרבה נגמרא שאל לכלבא שירותיה. כע אכולא שירותא. אבל כל תרגום של דברים
 טיבא: (יח) וייראו האנשים. כחוש הוא כשני יודין ומרגמו ודמלו: כי
 הובאו בית יוסף. ואין דרך שאל הנאום לשבו כר ללון צנית יוסף כי אם
 כפונדקאות שבעיר. וייראו. שאין זה אלא לאקפס אל משמר: אנחנו
 מובאים. אל חוך הכית הוה: להתגלל. להיות מתגלגלה עלינו עלילת הכסף
 ולהיות נופלת עלינו. ואונקלוס שמרגס ולאסתקפא ב עלנא הוא לי להתעולל
 כמתרגמין עלילת דברים חקופי מלין. ולא תרגמו אחר לשון המקרא. ולהתעולל
 שמרגס לאתערבא הוא לשון גלת הזהב. והנב גלתה העלתה שהוא לשון מלכות:
 (כ) כי אדוני. לשון נעיא ומתנונים הוא נלשון ארמי נייא ציאל: ירד
 ירדנו. יירסי היא לנו רגילים היינו לפרנס אמרים עכשו אנו צריכים לך:

(י) וירא התמהמהנו. על ירך כנר היינו שנים עם שמעון ולא נעטרתה כל
 הימים הללו: (יא) אפוא. כל לשון אפוא לשון ימר הוא לתקן המלה נלשון עברי
 אם כן אודקק לעשות שאשלחו עמכם צריך אני לחזור ולנקש איה פה חקנה וענה
 להשיאם ואומר אני זאח עשו: מזמרת הארץ. מחורגס מזחשנה צארטא שהכל
 מומרים עליו כשהוא כל לעולט: נכאת. שעה. ציר: בטנים. לא ידעתי מה הם.
 ונפירות א"י של רבי מכיר רחמי פישטליא"ם ודומה לי שהם אפרסקין:
 (יב) ובקב משנה. פי שנים כראשון: קחו בידכם. לשבור אוכל ש שמה הוקר
 השער: אוילי משנה הוא. שמה הממונה על הנית שכונו שונג: (יד) ואף
 שדי. מעמה אינכם חקרים עלום אלא חפלה הרעיו מתפלל עליכם: ואף שדי. שדי
 נתינת רחמי וכדי היכולת כדו יתן ימן לכם רחמים זהו פשוטו. ומדברנו מי שאמר
 לעולם די ואמר די לנרומי שלא שקטמי מנעורי ארת לכן ארת עשו ארת הול ארת
 דינה ארת יוסף ארת שמעון ארת צנימין: ושליח לבם. ויפטר לכוון כתרוממו. יפטרנו
 מאשוריו לי לחפשי ישלחנו ואינו נופל כתרגום לי וישלה שהרי לשם הם הולכים
 אלנו: את אחיכם. זה שמעון: אחר. רוח הקודש מרקה בו לרבות יוסף:
 ואני. עד שוכנס שהיה שכול ה מספק: באשר שבכתי. מיוסף ומשמעון:

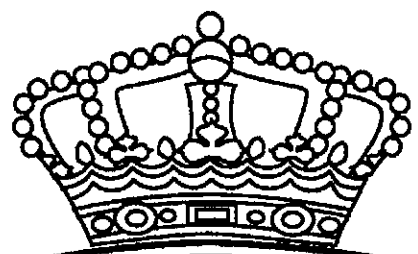
עיקר שפתי הכתובים

ש אלל לא תפרס כסף שני חוך מטקף המושב דליכ הוליל חפלה זאת הכסף המושב ואח"כ וכסף משה וכו': ח לא שאני שכול מעמה דליכ מלי ואל שדי ימן לכס רחמים וכו': א פי' כשמתא אלל אין פירשו
 כשאר דברים שמתקרא משום דברי העולם לאכול די' שעת על היום כלאמתין גמני בשבת: ב ריל על ולהתעולל טורגס ק:

יד ושם לה' צדיקים יבוא בו

אסיר תכנית

נביאים וכתובים
מקראות גדולות
המאיר לישראל
עם
פירוש המלבי"ם

דפוס

משלי

1952

קמח

משלי יד

תרגום

וְרִשְׁעִים עַל-שַׁעְרֵי צְדִיק: כ גַּם-לְרַעְהוּ
 יִשְׁנָא רֶשַׁךְ וְאַהֲבֵי עֲשִׂיר רַבִּים: כ א בּוֹ-
 לְרַעְהוּ חוֹטֵא וּמְחַוֵּן עֲנָיִים (עֲנָיִים קרי)
 אֲשֶׁרִיו: כ ב הֲלוֹא-יִתְעוּ חֲרָשֵׁי רַע וְחֶסֶד
 וְאַמֶּת חֲרָשֵׁי טוֹב: 7 כ בְּכָל-עֵצָב יִהְיֶה
 מוֹתֵר וּדְבַר-שְׁפָתַיִם אֶךְ-לְמַחְסוֹר:
 כ ד עֵטְרַת חֲכָמִים עֲשָׂרָם אֹלֶת פְּסִילִים
 אֹלֶת: כ ה מְצִיל נַפְשׁוֹת עַד אֶמֶת וַיִּפִּיחַ

(כ) אף לחבריה סני מספנא
 ורחמי דעתירא סגיעין:
 (כא) חטיא שאט לחבריה ומן
 דיהב למספנא טובוהי:
 (כב) הלא תעין דחשלין בישתא
 וחסדא וקשוט חשלין טבי:
 (כג) בכל מן דאצפא לך יהוי
 לך יותרנא וספנתא יתירתא
 לחוסרנא: (כד) פלילא דחפימי
 עותרהון ושבחהון דסכלי
 שטייתהון: (כה) מפצא נפשא
 סהדא דקושטא ודמלל
 פדבוטא רמיא הוא:

תולדות אהרן

רשי

בכל עצב. ברכות ל (ברכות ז תענית טז בכורים סד):

טובים. לעמיד: (כ) גם לרעהו ישנא רש. חפילו
 לשוטצניו ולוהציו, גם לשון חפילו: ישנא רש.

עם הארץ שאינו יודע לנהוג כשורה: (כג) בכל עצב. בכל יגיע מלאכה יהיה ריוח אזל דצרי הכל אך
 למחסור: (כד) עטרת חכמים עשרם. שהם עשירים כמורה: ואולת כפילים אולת. קלקלתן של כסילים

מצודת ציון

מצודת דוד

והשפלה כמו וישח אדם (ישעיה ב): (כב) יתעו. הונח על הרוצח
 ללכת בדרך זה והולך באחר והושאל לכל התועה בדעתו.
 חורשי. ענין מחשבה: (כג) עצב. גם העמל נקרא עצב כי עצב
 בעמל: מותר. יתרון והרחח:

צדיק לשאול לחם: (כ) גם לרעהו. לעני כמותו עם כי
 הדרך להיות אוהבים בשוים בדבר מהדברים. רבים. בין
 עניים בין עשירים: (כא) בו לרעהו. המבזה לרעהו הוא
 חוטא: ומחונן. המראה לעניים חנינה ואהבה אשרי לו:
 (כב) הלא יתעו. החושבים רע הלא תועים הם בדעתם כי

חשבו על הזולת ובאמת עליהם תשוב אבל התושבים טוב הוא חסד ואמת כי בעבור מחשבתם הטובה ימשך עליהם
 חסד ויאומת מחשבתם על מי אשר חשבו הטוב עליו: (כג) בכל עצב. בכל דבר עצבון ועמל יגיעת המלאכה יהיה
 לאדם יתרון וריות מה אבל דבר שפתים העמל בו הוא אך למחסור כי ברוב דברים לא יחדל פשע: (כד) עשרם. אם
 מצאו עושר מעטרת אותם כי יוכר לכל תפארתם ונדיבות לבם בתם לאביונים די המחסור ובפנים יפות: אולת וגו'.
 ר"ל במעשה אולתם יוכר האולת הטמונה בלבם כי בעבור היות כל מעשיהם אולת נראה מזה כי יש עוד הרבה
 אולת תקועה בלבם ויגולה בעת ההודמן: (כה) מציל וגו'. עד אמת הוא מציל נפשות כי אם יעיד להרוג הרוצח אז
 יציל מידו נפשות בני אדם ואם יעיד לפטרו אז יציל נפש הנדון: ויפיה. המדבר כובים מציל בכוביו את איש מרמה

באור המלות

מוסר חכמה - מלבי"ם

ביאור הענין

ומדותיו הרעים, והרשע הוא המרשיע בפועל בין בין אדם למקום
 בין בין אדם לחבור, ושעורו ורשעים שחו על שערי צדיק:
 (כב) חרשי. החורשים בסתר (כניל י"ב כ), וחסד ואמת, הוא החסד
 הנעשה שלא לתשלום גמול: (כד) אולת, כנ"ל (פסוק ח) אולת

רעים לפני טובים, אמר הגם שהרע מתנגד אל הטוב והרשע
 אל הצדיק, בכל זה כשבא הרע לפני הטוב ישוחח לפניו ויכנע
 לו, וכן הרשעים כשיבואו על שערי צדיק, ישחו לפניו, וטבע
 הרע שלא יעמוד בפני הטוב כאשר לא יעמוד החשך לפני האור:
 (כ-כא) גם לרעהו ישנא רש, בו לרעהו חוטא, אמר הגם

שהטבע הוא שהאהבה תהיה בין הדומים, ראינו ההפך שהרש ישנא לרעהו הרש, ויאהבו את העשיר, וזה נגד חקי החכמה שצריך
 לאהוב את הענוה והשפלות ולעשות חנינה ולתת חן לעניים, ולשנוא הגאות, וזה שונא הרש מצד היותו עני ונרכא, עויא הבו לרעהו
 הרש הוא חוטא, שהחטא הוא המחטיא חקי החכמה, והמחונן עניים הוא לו לאושר הנפש, שתלמד אהבת הענוה ושנאת הגאווה:
 (כב) הלא יתעו חרשי רע, החורש הוא החושב לעשות דבר בשתיקה בל יודע לאיש והחורשים רע יתעו, כי התועה מן הדרך

6

מדרש רבה

עם כל המפרשים

יוצא לאור

במהדורה מפוארת ומשוכללת
משלב את שני המדרשים המפורסמים
מהדורת דפוס וילנא ומהדורת עץ יוסף
ליצירה חדשה ומהודרת

כרך ב
בראשית ב

פרשיות וירא, חיי שרה, תולדות, ויצא,
וישלה, וישב, מקץ, ויגש, ויחי

הוצאת ספרים ה. וגשל ירושלים
פעיה"ק ירושלים תונב"א

שנתים ימים שהיה זמן נחתך על יוסף שישיב ב' שנים יותר לפי שתלה במחוגו כשר המשקים וכדלקמן. וכשנשלם זמנו היה מאת ה' שיחלום פרעה חלום זה שיצא יוסף מן הסוהר ע"י זה (יפ"ת). ב בכל עצב כו. מייחיתו האי קרא לסמך שבחטא דברו היה עונשו. ומפרש ליה ברישא כפשמה כדרך המדרש (יפ"ת). כגון בין שותה כו. בכל עצב וטורח ועמל ימצא האדם יתרון מעט כגון בין שוחה המין לשותה צונן כו כי השותה המין על ידי טרחהו יש לו יתרון על שותה צונן שעצמותו לבנות. וההיקש אל זה כל הדברים. אבל כדכורי חול הוא להיפך שכל מה שירבה האדם בה הוא למחסור. לבנות אלו שותי מים חמים. היינו על ידי סמים. דאל"כ הם מוקים מאד. וכדאמר בפ כל הבשר כסא דחרישי ולא כסא דפושרי. ולא אמרו אלא דלא שרא ביה ציבי. אבל שרא ביה ציבי לית לך בה. למה שנמל את בתה. שלפי שברה מן העבירה זכה ליהנות בהיתר ונטל את בתה דעדיפא מינה. את בתה. דפוטופר הוא פוטופער כדלעיל פ' פ"ה. על ידי שאמר כו. כי ולא היה לא היה בסוהר בו י יוסף כדאי בש"ר פ"ו. על ידי שאמר לשר המשקים כו. שאע"פ שבדוראי במה יוסף בוי' אך מפני שבקש ג"כ השודלות האנושי נענש ונתוסף לו ב' שנים. ג אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים זה יוסף על ידי שאמר כצ"ל. (ידי משה). ור"ל שאמיתות לימוד כתוב זה שהוא לבטחו בה נראה מענין יוסף שבטחו בשר המשקים ולא עלתה לו. ולא די שלא הזכירו אף נענש על זה במיעוט מחוגו בה בתוספת ב' שנים במאמר. וכל עיקר אממכתא שדרשוהו נגד יוסף הוא ממלת רהבים שפירושו על המצרים הנקראים בשם רהב. וכן כתב רש"י וישכחתו מפני שתלה בו יוסף לזוכרו הוזקק להיות אסור ב' שנים שנא' אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים וכו. ור' יודן דריש שנגד כל אדם הוא מדבר. ודרש רהבים מלשון רברבין היינו שרים וגדולים. ופי' שאין

שְׁנַיִם יַעֲשֶׂה בְּאֶפְלָה בְּבֵית הָאֲסוּרִים בֵּינוֹן שֶׁהֵגִיעַ הַקֶּץ הַחֲלֹם פְּרָעָה חֲלוֹם.

ב ויהי מקץ שנתיים ימים. (משלי יד כג) **בְּכֹל עֲצָב יִהְיֶה מוֹתֵר וְדָבָר שִׁפְתַּיִם אֶף לְמַחְסוֹר, אֲמַר ר' שִׁמְעוֹן בֶּר אֲבָא בְּגוֹן בֵּין שׁוֹתֵה חֲמִין לְשׁוֹתֵה צוֹנָן. וְדָבָר שִׁפְתַּיִם אֶף לְמַחְסוֹר, מִלְּקַט עֲצָמוֹת אֲחֵר בְּצַפּוֹרָן וְאֵית דְּאֲמַר ר' שִׁמְעוֹן בֶּר אֲבָא הָהָּ, וּבִשְׁעָה שֶׁהִיָּה רוֹאֵה עֲצָמוֹת שְׁחוּרוֹת הָיָה אוֹמֵר אֵלָיו שֶׁל שׁוֹתֵי מַיִם, יִאֲדָמוֹת אוֹמֵר אֵלָיו שֶׁל שׁוֹתֵי מַיִם, לְכַנּוֹת אֵלָיו שֶׁל שׁוֹתֵי מַיִם חֲמִין. דָּבָר אֲחֵר בְּכֹל עֲצָב יִהְיֶה מוֹתֵר, כֵּל דָּבָר שֶׁנֶּצְטַעַר יוֹסֵף עִם אֲדוֹנָתוֹ הָיָה לוֹ יִתְרוֹן מִמֶּנָּה, לְמֹה שֶׁנֶּטְל אֶת בְּתוּלָה וְדָבָר שִׁפְתַּיִם לְשֶׁר הַמְשָׁקִים זְכַרְתִּי וְהַזְכַּרְתִּי נְחוֹסֵף לוֹ שְׁמֵי שְׁנַיִם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי מִקֵּץ וְגו'.**

ג (תהלים מ ה) אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר שָׁם ה' מִבְּטָחוֹ, זֶה יוֹסֵף. (שם) וְלֹא פָנָה

ב בכל עצב. עצב מלשון יגיעה וטורח כמ"ש ועצבין בבית נכרי ופי' בכל טורח ויגיעה יהיה לאדם מותר וריוח וכמ"ש בעצבון תאכלנה ועי' מ"כ. מלקט עצמות. דורש עצב מל' אין מעצבין את הקטן מישבין עצמותיו. רש"י במדרש כאן. ועיקרו מלשון יגיע כנ"ל וע"פ מדה ממעל עצב של עצם. שהיגיעה ניכר גם בעצם. כל שנצטמר, דורש עצב לשון אבל ודאגה כמש"ל ריש פ' י' מפסוק נעצב המלך על בנו. שנמל בתה. עיין לעיל פפ"ה סימן ב' ופפ"ו ס"ג ופפ"ז סימן ד'. נתוספו לו שתי שנים. כמ"ש פ"רא פרשה ל"ט ובתנחומא סוף וישב ושמו"ר ריש פ"ו על שאמר דיבה על יו"ד אחיו נגזר עליו י' שנים במאמר אלא שנתוספו לו עוד ב' שנים ועל ידי זה זכה שנתגדל על ידי חלום פרעה. ודורש סמוכים שבסוף וישב כתוב זכרתי והזכרתי וסמוך לו ויהי מקץ שנתיים ימים וצ"ע למה דוקא ב' שנים על שאמר וזכרתי והזכרתי כן היה ראוי שיענש על שאמר והזכרתי מן הבית הזה. וי"ל שדעת חז"ל שכראש השנה יצא יוסף מבית האסורים (ר"ה דף י"א) ואם כן דיבר עם שר המשקים גם כן בראש השנה שהוא יום זכירה לבאי עולם ועת לבקש מהש"י שהוא יזכר אותו לטובה ע"כ נענש על שני לשונות של זכירה. ב' ימי זכירה שלא נזכר לטובה. ובתנחומא כאן ור"ל ולמה הוסיפו לו ב' שנים כו' ואמרת לו ב' זכירות תשחת ב' שנים בבית האסורים ועיין מדרש תהלים ק"ה פסוק עד עת בא דברו. ועיין לעיל ריש פרשה ע"ג שהוא שייך כאן. ג אשרי הגבר. הכוונה ד"א ויהי מקץ. זה יוסף שמעולם היה בוטח בה' רק כאן פעם אחת שנכשל בלשונו ברהבים ושטי כזב ורהבים הם מצרים כמ"ש ומצרים וגו' לכן קראתי לזאת רהב.

פרשה ע"ג שהוא שייך כאן. ג אשרי הגבר. הכוונה ד"א ויהי מקץ. זה יוסף שמעולם היה בוטח בה' רק כאן פעם אחת שנכשל בלשונו ברהבים ושטי כזב ורהבים הם מצרים כמ"ש ומצרים וגו' לכן קראתי לזאת רהב.

שנא' אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים וכו. ור' יודן דריש שנגד כל אדם הוא מדבר. ודרש רהבים מלשון רברבין היינו שרים וגדולים. ופי' שאין

רש"י
פפ"ט ב בכל עצב יהיה מותר. כלומר כלל ענש יש יתרון. לפי מעשיו ולאן כמו הענש נזוה לשון ענש היינו נמי דגורקטין און מענצין את הקטן ליישב הענומה. ג ולא פנה אל רהבים. היינו כדכירא דממזכרין שמתגדלים ענמין על ידי שאמר לשר המשקים

מתנות כהונה

ב שותה חמין לשותה צונן. נתייגע להסם מומר ויש לו נסה יתרון מהם עובים יומר להנרות גופו ממים לנגיס וכן מומר צנומי יין יומר צנומי מים וכדמפרש ואיל. על ידי שאמר כו. לשון כשי' ענשנו אל רהבים. שתי שנים. נגד שמי לעונת של זכירה

חידושי הרש"ש

ופי' רש"י אלמא הוה רגיל לדקדק בכך הקפיד הקב"ה עליו על אותו פעם כו. כי באמת אין זה חטא שישתדל האדם קצת עפ"י תחבולות אנושיות כמאמר ז"ל יכול אפילו וישב ובטל ת"ל למען יברכך כו. בכל אשר תעשה (מס' ל"ח בתוס' קצת).

זה יוסף עשה בטחוונו ולא פנה אל רהבים פי' שהקב"ה לא שם לבו אל בטחון השר המשקים כדלעיל שה"י קושר קשרים ובא מלאך והתיין

מסורת המדרש
פפ"ט א ילקוט כלן רמו קמ"ו. ילקוט משלי רמו חמק"ב ב עיין נדה דף כ"ד ע"ג ג ע"ד פרעה ז'. מדרש תהלים מזמור ק"ה. ילקוט תהלים פפס"ג.

חידושי הרד"ך
פפ"ט ב אמר ר' שמעון בר אבא כגון כו כנ"ל.

ענף יוסף

פפ"ט ג אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף ולא פנה אל רהבים על ידי כו. שנה היונה צדיק נמור ושם ה' מבטחו בלי ספק ועם כל זה פנה אל רהבים במה שאמר זכרתי והזכרתי על כן נענש שעמר בבית האסורים ב' שנים יותר על מה שהיה נמור עליו. והוא כאילו אמר שעל כן הוצרך הכתוב לומר אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים אחר שצנאנו מי ששם ה' מבטחו בלי ספק ואפי' פנה קצת אל רהבים ונענש עליו (מזרחי אלמוטניט).

אמרי יושר

ב בשעה שרואה עצמות שחוריים אומר אלו שר שותי מים קרים. כי השחורות אות מורה על קרירות. הצער שנצטמר יוסף עם אדונו זהו לו יתרון ממנה. כי אין הקב"ה מקפח שכן כל בריה מיטסה שפירושו לו אמיור נהנה ממנה בזהו וכן להלן יוסף משלו נתנו לו. עיי' שאמר לשר המשקים זכרתי כו ב' שנים. זהו ויהי מקץ את הקץ נענש עור שנתים כי לכל חבלית אע"פ שהוא קץ חוקר אם ראוי כך או לאו. ניתוסף לו ב' כנגד זכרתי והזכרתי. זהו אך למחסור. ג אשר שם ה' מבטחו זה יוסף. אבל צריך בתנאי שלא

משנת דרבי אליעזר

פפ"ט ב שהיה רואה עצמות וכו'. בין שותה חמין לשותה צונן דהו תלוי בטרחה ויש לו מותר כברייתו דרב שפתיים וגו' היינו שתלוי בדיבור שמצוה ליתן יין לשותו כלא טרחא אך למחסור שחסר יביאהו שיין בייקר לכך דרש המדרש בכל עצב וגו' שותה חמין ודבר שפתיים וגו' מביא מעשה דמלקט עצמות.

ידי משה

פפ"ט ג אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים וכו' זה יוסף על ידי שאמר וכו' כצ"ל. ורצונו לומר אשרי האיש שלא עשה כמו יוסף שפנה אל רהבים כנ"ל או ירצה לומר מדקאמר אשר שם ה' מבטחו ולא אמר אשר יבטח בה' נמצא דה"ק אשרי הגבר אשר ה' בטחוונו

בעזה ש"ת

אוצר החכמה

ספר

אוצר החכמה

דברי יואל

על התורה

מאת כ"ק אדמו"ר הגה"ק רשכבה"ג

מרן יואל מייטלבוים זצוקללה"ה

אבדק"ק סאממאר, ומרא דארעא דישראל

יצא לאור בפקודת קדשו במשך כל השנים ע"י ש"ב ותלמידו

הרה"ח מוה"ר אפרים יוסף דוב אשכנזי ז"ל משיב

הוצאה חדשה ע"י הוצאת ספרים ירושלים

ברוקלין יצ"ו

שנת תשס"ה לפ"ק

ומצואר שם שרצה לצבל השביר ושיצות, אמר אם
 אין גדיים אין תישים, וכו' אם אין תלמידים אין
 חכמים וכו', ולכאורה ידק לשון אחז צמי שרצה
 לתמוך בדבר ולהחזיקו, לא כן צמי שרצה לאצרו
 ולצטלו, ומאי געמח נקרא שמו אחז ע"ש זה,
 אמנם חשז אחז צלצו, והם יאמר בפירוש שכוונתו
 לצבל תלמוד תורה, אפשר שלא ישמעו לדבריו, ע"כ
 בגדיל ע"ה ואחז לתמוך צמוסדות התורה מממנו,
 וממילא כאשר יהי' יסוד קיומם ממקור ברע וממנון
 הרשעים, יהי' בס"מ מושל עליהם ויחצטלו מחלוקם,
 וזכה שאלו צידו לתמוך אותם, השפיל בצול הקדושה
 וביעל צתי כנסיות וצתי מדרשות, וע"ז נקרא שמו
 אחז ע"ש רשעתו שאלו צצתי כנסיות וכו'.

ואגב יתבאר לנו תמיכת הד"מ (צויר"ד ס"י ס"ה),
 על מ"ש בצ"י וז"ל כתב הרמזים דגיד הנשה
 מותר בהנאה, וחכמי לוגיל השיבו על דבריו ואומרים
 דאסור בהנאה, ופלאגתא דתנאי הוא, דתניא גיד
 הנשה מותר בהנאה דברי ר"י, ור"ש אסור, ור"י
 ור"ש הלכה כר"י וכו' ומיאו צס' הזוכר מראה
 שהגיד אסור בהנאה ולכן טוב ליאמר עכ"ל בצ"י
 אליה, ותמה דד"מ וכתב ואלו מצינ דבריו, כי
 שמעתי כי צעל ספר הזוכר הוא סתם ר' שמעון
 המוצר בתלמוד שהוא רש"י, והוא פלוג בתלמוד
 שלנו עם ר"י שמחירו בהנאה, ור"י ור"ש הלכה כר"י
 כמ"ש בפוסקים, וא"כ אין ראוי מספר הזוכר
 לענין הלכתא כניל עכ"ל ולכאורה ל"צ טוגת דברי
 הצ"י בזה. והשצתי לתרץ עפ"י מ"ש ז"ל במס' שבת
 (דף ל"ג ע"ג) כשיאלו רש"י ור"א צרו' מן המערה,
 שמע ר"פ צן יאיר תתני' ונפק לאפי', עיולי' לצי
 צני' הוב קא אריך לי' לצירי', תתא דהוב צי' פולי
 צגופי' (פרש"י צקעים סדקים מתמת החול) הוב
 קא צבי, וכו' ח"ל חוי לי שראיתין צכך, ח"ל אשרין
 שראיתני צכך שאלמלא לא ראיתני צכך לא מלאת
 צי כך, דמטיקרא כי הוב מקשי רש"י קשיא הוב
 מפרק לי' רש"י תריסר פירוקי לסוף כי הוב מקשי
 רש"י קושי' הוב מפרק לי' רש"י עשרין וארבע
 פירוקי וכו' עו"ש, על כל פנים צרור דלאחר
 שיאל מן המערה עלה ונתעלה צכה התורה יותר
 ממלאכי מעלה, ואלו שדבריו שצתלמוד נאמרו קודם

עם מע"צ כחמח"ל, וע"כ קנו ישראל מדינה, העוב"ז
 ומלואה כדון מניל מוצנו של ים עייש"ד, והכה חמח
 ז"ל צוה"ק בניל דלא זכו ישראל לקבלת התורה,
 חלא משום דאשתכחו סלבו צני מהימנותא צני
 קשוט, גלא ח"י צכס ח' שגולד צפסול ומצואר לעיל
 שזכו לזה ע"י יוסף הדיוק שהקדים לצוא למלרים
 ועמד כנסיון, ועל ידו נגדו כל ישראל צעריות
 כמצואר צמודש בניל, וז"ש יהודה מה צלע כי
 כהרוג חת אחינו, ואם אורגים חנו חת אחינו ח"ך
 צכך על המזון, ר"ל דאם כהרוג חת יוסף ח"ך
 כזכה לקבלת התורה, ונמלאת העוב"ז גולה צידנו
 מעשו, וח"ך ככך חלא כתיב וצלע צירך נאן כ'.

76

ונקדים עוד מ"ד צוה"ק (פ' ושלח) ע"כ לא
 יאכלו צרי חת גיד הנשה וגו' דאפי' בהנאה
 אסור ואפי' ליהבא לכלבא, ותמאי חקרי גיד הנשה
 כלומר גיד דלויבו מנשה לצני גשא לפולחנא דמלאיכו,
 ותמן הוא יתבי' רציע וכו' צגין דלויב צצו נש
 רמ"ח איצרינ לקבל רמ"ח פיקודין דאורייתא וכו'
 ושס"כ גידין ולקבלוהן שס"כ פיקודין ל"ת, ושס"כ
 מלאכין וממוגין עלייהו, וגיד הנשה ח"כו לקבל ס"מ
 וכו' חלא אשכח אחר דיכול לאתצטרא עלי' דיעקב
 וכו', ויגע צכף יריכו צגיד הנשה דלויבו זיני'
 ואתרי', וצגין כך חמרה אורייתא לא יאכלו צני
 חת גיד הנשה, עוד שם צוה"ק וירא כי לא יסול
 לו, מה עבד מיד ויגע צכף יריכו דאשתכס לקבלו',
 אמר כיון דאתצצרו סמכין דאורייתא, מיד אורייתא
 לא אשתקף וכו', וכד חמח דלא יכול לה לאורייתא,
 כדן חליש תוקפא דאינון דסמכין לה, וכד לא
 אשתכח מאן דסמין לאורי' כדן לא יבא קול קול
 יעקב ויכוון ידים ידי עשו וכו', ומצואר צדברי
 הצוה"ק להלן דיסוד קיומה של תוכ"ק אינון סמכין
 דאורייתא, וכשישראל מחזיקין ותומכין צתורה, אז
 אחצרי סמכין דילי' של הס"מ וקליאו רגלוי וליח לי'
 על מה דקאים, חבל כד ישראל לא בעאן לסמכין
 לי' לאורייתא, אינון יבצין לי' סמכין ושוקין לקיימתא
 ולאשתקפא צכו עכ"ד הצוה"ק.

וכבר פירשתי מ"ש ז"ל צצ"י (פמ"צ ס"ד) למה
 נקרא שמו אחז שאלו צצתי כנסיות וצתי מדרשות.

בעוהשי"ת

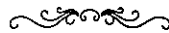
ספר

יד שלום

על התורה

חלק ראשון

בראשית - שמות

חידושים וביאורים, על פרשיות השבוע נאמרים
אשר חנני ה' בחמלת ה' עלי בזכות אבותי נבנ"מ ולל"ה

ישכר דוב פריעדמאן

שנת תשס"ד לפ"ק

הקדוש, וי"ש לעשות לרכיו עמה, אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו, היינו שלמדו השם הקדוש והיה מזהירו שזריך לקיים כל התנאים כדצעי.

ולפי זה יש לומר דיוסף הצדיק חשב קודם לברוא איזה שד וכדומה ע"י שמות הקדושים, אבל אמר בנפשו ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת, היינו להשתמש בשמות הקדושים שהוא חטא גדול, וחטאתי לאלהים היינו שע"י"ז יהיה פוגע בהשמות הקדושים, וזה שהקדים לומר איננו גדול בבית הזה ולא חשך ממנו מאומה, א"כ היה יוסף נהנה ממנו וע"י"ז היה אסור לו להשתמש בשמות הקדושים.

השתמש בשמות הקדושים, ושיש לו רשות להשתמש בהם כי מעולם לא קבל מחנות משום אדם רק על הכל טרח ויגע, וזה ויהי לי, היינו ע"י מעשה ידי דייקא.

ועל זה יתבאר לן מילתא דתמוה לי דאנו רואים בפרשה זו שיוסף הצדיק היה לו נסיונות גדולים בביתו של פוטיפר כמבואר בכתובים ובמדרשים, ולכאורה הרי היה יכול להשתמש בשמות הקדושים ולברוא איזה שד שילך תחתיו וכמו שאמרו חז"ל באסתר אבל אחשוורוש, אך להנ"ל יש לומר שיוסף הצדיק באמת רצה לעשות כן רק לא החזיק בנפשו שיש לו כל התנאים שזריך כדי להשתמש בהם

מקץ

תשובה בכל יום ויום, צינו שנו"ת דור ודור, אבל דורות אחרונים עושים רק תשובה על השנה בסוף השנה, עכד"ק ודפח"ת.

וזה שאמר הכתוב ויהי מקץ, היינו בסוף דורות האחרונים, שנתיים ימים, מימים נעשה שנתיים, היינו ממה שהיה בדורות הקודמים ימים שהיו עושים תשובה על הימים עושים בדורות האחרונים רק על השנים.

★

→ **7** ויהי מקץ שנתיים ימים, איחא במדרש רבה (פפ"ט ס"ב) ה"ד (משלי יד כג) בכל עצב יהיה מותר ודבר שפחים אך למחסור, על ידי שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים. ול"ב.

ויהי מקץ שנתיים ימים. י"ל ע"ד רמז מוסר על פי מה שפירש מרן הייטב לב זי"ע (הובא בנפש יונתן פ' ח"י) על הפסוק (דברים לב ז) זכור ימות עולם צינו שנות דור ודור. דהנה הצדיקים גמורים המה מתקנים כל יום ויום בתורה וקדושה, אבל מי שאינו במדרגה זו אז מניחין לו ארכא עד ערב שבת דאז הוא זמן תשובה לשוב ולתקן מה שפגם או חסר איזו מלוא בתוך שבוע זו, כדאיחא בספה"ק דשצ"ת הוא אומיות תש"ב, ואם גם זה עבר עליו ולא שב אזי יש לו עוד זמן תשובה, בערב ראש חודש כמו שנדפס בסיפורים בנוסח יו"כ קטן ויוכל אז לתקן כל מה שעוות בכל החודש, ואם ח"ו גם אז החמהמה יש עוד זמן בסוף השנה לתקן על כל השנה, בחודש אלול שהם ימי רחמים ורצון ומסוגלים לתשובה, וי"ש זכור ימו"ת עולם, כי בדורות הקודמים היו לדיקים אשר היו עושים

צ' להלן בפרשה, וירא יוסף את בנימין ויאמר לאשר על צימו הבא את האנשים הציחה וטבח טבח והכן, כי אחי יאכלו וגו'. בגמרא (חולין 65.) אריצ"ח מאי דכתיב וטבח טבח, פרע להן ציח השחיטה, (פירש"י, שלא יאמרו צער הנחירה אני אוכל, לפי שצני יעקב שומרי מצות היו, דאעפ"י שלא נחנה תורה מקובלין היו מאבותיהם), והכן, טול גיד הנשה צפניהם, ע"כ דברי הגמרא. ויש לדקדק למה נקטו חז"ל דוקא איסור גיד הנשה הלא גם דם וחלב נאסר לישראל והרי קיימו האבות כל התורה כולה אף קודם שלא ניתנה.

ויבואר בהקדם דברי הדרכי משה (ביורה דעה סי' ס"ה), על מה שאמר הב"י וז"ל: כתב הרמב"ם (הג' מאכלות אסורות פי"ח הי"ג) דגיד הנשה מותר בהנאה, וחכמי לוניל השיבו על דבריו ואומרים דאסור בהנאה, ופלוגתא דתנאי הוא (פסחים 33.) דתניא גיד הנשה מותר בהנאה דברי ר"י, ור' שמעון אוסר, ור"י ור"ש הלכה כר"י וכו' ומיהו בס' הזוהר (פ' וישלח) נראה שהגיד אסור בהנאה ולכן טוב ליזהר, עכ"ל הב"י ז"ל, ותמה בדרכי משה וכתב ואיני מבין דבריו, כי שמעתי כי צעל ספר הזוהר הוא סתם ר' שמעון המוזכר בתלמוד שהוא רבי שמעון בן יוחאי, והוא פליג בתלמוד שלנו עם ר"י שמתירו בהנאה, ור"י ור"ש הלכה כר"י כמ"ש הפוסקים, וא"כ אין ראיה מספר הזוהר לענין הלכתא כנ"ל עכ"ל.

וב"ק מרן רביה"ק זי"ע בדברי יואל (פ' וישע' ע' רמח) כתב לחרץ דברי הצית יוסף על פי מה שאמרו חז"ל (שבת 27.) כשיצא ר' שמעון בן יוחאי ור' אלעזר צריה מן המערה, שמע ר' פנחס בן יאיר חתניה ונפק לאפיה, עייליה לבי צניה, הוה קא אריך ליה לבשריה, חזי דהוה ציה פילי בגופיה (פירש"י, בקעים סדקים מחמת החול),

הוה קא צני, וכו' א"ל אוי לי שראיתך צכך, א"ל אשריך שראיתני צכך שאלמלא לא ראיתני צכך לא מצאת בי כך, דמעיקרא כי הוה מקשי רבי שמעון בן יוחאי קושיא הוה מפרק ליה רבי פנחס בן יאיר תריסר פירוקי, לסוף כי הוה מקשי ר' פנחס בן יאיר קושיא הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבע פירוקי עיי"ש, על כל פנים צרור דלאחר שיצא מן המערה עלה ונחעלה בכח התורה יוחר ממלאכי מעלה, ואולי שדבריו שצחלמוד נאמרו קודם שנחצא צמערה, ואפשר שרק על זה סובב האי כלל דר"י ור' שמעון הלכה כר"י, אמנם מה שאמר צוהר הקדוש היה אחר שיצא מהמערה, ודברתא עדיפא שהיה כוחו גדול יותר, וע"כ כתב הב"י לפני שצספר הזוהר נראה שהגיד אסור בהנאה על כן יש ליזהר, עכחוד"ק. ומפי כ"ק רבינו שליט"א שמעתי ציאור הדבר דלזה עלה ונחעלה רבי שמעון למדרגה גבוה כל כך, לפי שלמד תורה מתוך הדחק, משא"כ קודם שנכנס להמערה למד מתוך הרחצה, (עיין צנך משה פ' וישלח עה"כ ויצא יעקב שלם).

ובבבב"ג הזה יש לומר גם ציוסף הצדיק, שלמד תורה מנעוריו כמ"ש רש"י ז"ל עה"כ (בראשית לו א) כי בן זקונים הוא לו, כל מה שלמד צשם ועצר מסר לו. אבל תורה זו היה תורה שלמד מתוך הרחצה, ואח"כ כשנמכר על ידי אחיו למצרים והורד לצית הסוהר שם למד תורה מתוך הדחק וזה חשוב יותר לפני הקצ"ה, ועי"ז וזה לעלות למדרגות גבוהות ורמות, וי"ל עוד דצכל העשר שנים שהיה צצית הסוהר אף שהיה לומד תורה מתוך הדחק, אבל השני שנים שניתוספו לו היה צדוחק יותר, לפי שעד אז עדיין היה לו איזה תקוה דכיצאו שר המשקים ושר האופים יבקשו עליו, אבל אחר שיצא השר המשקים וישכחהו, מאז

היה התורה שלמד ואפשר שאכן מטעם עוד שני שנים צכדי תורה מתוך הדחק.

וזה שדרש המדרש שניתוסף לו ט המדרש הטעם, הי דעל ידי שהיה שו ונחעלה צמדרגות ידי שני שנים אלו יתרון והוספה, וזה

ולבן אחר כך כצ להודיע ולרו שהיה צצית הסוהר ונתקדש צעשר קדו ידי שלמד תורה מו הנשה שנפסק שאכ בתלמוד שמוחר אצ נקטיגין כן להלכה ז צקדושה יותר מכי הדחק, ואפשר דזה הנשה צפניהם, הכ לאשפה, שזוה להרו כלל לפי שאסור צהו דמותר בהנאה אצ שלמד תורה מתוך ממילא מוצן מדוע שהם מותרים צהנל

ועל פי זה יש דחטובה, ואכ להם צעת צרתם גצורים ציד חלשים ציד טהורים ורשע עוסקי תורתך, וי

ציד חלשים ורצים ציד מעטים הוה ניסא, חבל רשעים ציד לדיקים וזדים ציד עוסקי תורתך איזה נס היה בזה, אדרבא הלא כך שורת הדין שינצחו הצדיקים את הרשעים, אמנם להנ"ל יובן היטב כי צלמת קודם המלחמה היו חלשים בתורה אך על ידי שעמדה עליהם מלכות יון הרשעה ועכ"ז מסרו את נפשם לעסוק בתורה מתוך הדחק, הרי עלו ונחמלו בכח החזקה ונעשו לדיקים וקדושים ועוסקי תורה, וזה שאמר גבורים ציד חלשים ורצים ציד מעטים, דע"י שהיו חלשים ומעטים ועכ"ז מסרו את נפשם לעסוק בתורה ע"י הדחק, בזה זכו להיות טהורים ועוסקי תורה.

L

★

וידי מקץ שנתיים ימים, איתא במדרש רבה (פ"ט ס"ג) ה"ד (תהלים מ ה) אשרי הגבר אשר שם ה' מצטחו, זה יוסף, ולא פנה אל רהבים, על ידי שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי ניתוספו לו שתי שנים. ותמהו המפרשים וכי אין אדם ראוי להשתדל בדרך הטוב צעד הצלחה, והלא אמרו חז"ל (ספרי פ' ראה) יכול יהא יושב וצטל תלמוד לומר (דברים טו יח) וברכך ה' אלהיך בכל אשר תעשה.

ב' ויגש, והנה עיניכם הרואות כי פי המדבר אליכם, ופרש"י כי פי המדבר אליכם כלשון הקודש. ודקדקו המפרשים מה ראה הוא זה שמדבר לשון הקדוש הלא גם המליץ צינותם היה מכיר כלשון הקודש, ומו יש לדקדק דאיך שייך לומר ראה על דבר הנשמע באוזן, שאמר והנה עיניכם הרואות והיל"ל והנה אזניכם שומעות.

ויבואר על דרך שפירש רביה"ק ז"ע צספרו ויאל משה (מאמר א ס"י כ"ד) מה

היה החזרה שלמד תורה מתוך הדחק ביומא, ואפשר שאכן מטעם זה נגזר עליו שיחוסף לו עוד שני שנים בכדי שישלים עצמו בחזרה וילמד תורה מתוך הדחק.

וזה שדרש המדרש, ויהי מקץ שנתיים ימים, שניחוסף לו עוד שתי שנים, על זה דרש המדרש הטעם, ה"ד בכל ענב יהיה מותר, דעל ידי שהיה שם עוד ב' שנים הרי עלה ונחמלה במדרגות גבוהות ורמות, נמצא שעל ידי שני שנים אלו שהיה בענב היה לו עוד יתרון והוספה, וזה בכל ענב יהיה מותר.

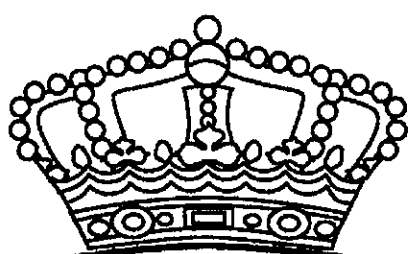
ולבן אחר כך כשישב לאכול עם אחיו ראה להודיע ולרמוז להם דבר זה דעל ידי שהיה בבית הסוהר הגיע לו עוד טובה שעלה ונתקדש בעשר קדושות ונתגדל כוחו בתורה על ידי שלמד תורה מתוך הדחק, ורמוז להם בגיד הגשה שנפסק שאסור בהנאה אף שר"ש ס"ל בתלמוד שמתר אצל כיון שבזוהר כתב דאסור נקטינן כן להלכה דיש להחמיר, כיון שהיה אז בקדושה יותר מכיון שלמד שם תורה מתוך הדחק, ואפשר דזה שדרשו חז"ל והכן, טול גיד הגשה בפניהם, הכוונה שיטלנו לגמרי ויזרקנו לאשפה, שזה להראות להם שאינו משתמש בו כלל לפי שאסור בהנאה, אף שבש"ס דינן משמע דמותר בהנאה אצל כיון שהזוהר היה אחר שלמד תורה מתוך הדחק על כן נקטינן הכי, ממילא מובן מדוע לא דרשו כן בחלב ודם לפי שהם מותרים בהנאה.

ועל פי זה יש לפרש מה שתקנו בהודאה דמוכה, ואתה צרחמין הרצים עמדת להם צעת צרתם רבת את ריצת וכו' מסרת גבורים ציד חלשים ורצים ציד מעטים טמאים ציד טהורים ורשעים ציד לדיקים וזדים ציד עוסקי תורתך, ויש לדקדק דצלמא גבורים

ך צדק, ראייתי מקשי ק-ליה אף כי מפרק על כל עלה וואולי מערה, י ור' בזהר דבתרא הצ"י בהנאה רבינו נתעלה שלמד שנכנס שזה פי

לדיק, רש"י א לו, תורה ואח"כ לבית השוב ירגות שנים מתוך דוחק תקוה עליו, מאז

ידה השער לה' צדיקים יבוא בו

חמש מגילות
מקראות גדולות
המאריך לישראל
עם
פירוש המלבי"ם

קהלת

קהלת ב

תרגום

שְׂדֵה וְשָׂדוֹת: אֵם וְגִדְלָתִי וְהוֹסַפְתִּי מִכָּל
 שֶׁהָיָה לְפָנַי בִּירוּשָׁלַם אֵף חֲכָמָתִי
 עֲמָדָה לִי: וְכָל אֲשֶׁר שָׂאֵלוּ עֵינַי לֹא
 אֶצְלָתִי מֵהֶם לֹא-מִנְעָתִי אֶת-לְבִי מִכָּל-
 שְׂמִיחָה כִּי-לְבִי שָׂמַח מִכָּל-עֲמָלִי וְזֶה-
 הָיָה חֶלְקִי מִכָּל-עֲמָלִי: יֵא וּפְנִיתִי אֲנִי
 בְּכָל-מַעֲשֵׂי שַׁעֲשׂוּ יָדַי וּבְעֲמַל
 שַׁעֲמַלְתִּי לַעֲשׂוֹת וְהִנֵּה הַכֹּל הֶבֶל

אוֹצְרִין כֶּסֶף וְדָבָר דְּאֵפִילוּ
 מִתְקַלֵּין וּמִזִּזְנִין דְּקִשׁוּט
 עֲבָדִית מִן דְּתָב טָב וְטִסְבְּרִי
 מִלְכִין וּפְלָבִין אֲתִיְהִיבוּ לִי
 לְכַרְגָּא עֲבָדִית בְּבֵית מִקְדָּשָׁא
 וַיְנִי זְמָרָא לְזְמָרָא בְּהוֹן לִינְאִי
 עַל קוֹרְבָנָא וְקִתְרוּסִין
 וְאֲבוּבִין לְזְמָרָא בְּהוֹן זְמָרָא
 וְזְמָרְתָא בְּבֵית מִשְׁתָּא
 דְּחִמְרָא וְתַפְנוּקִי בְּנֵי אַנְשָׁא
 וְדִימוּסִיא וְבֵי בְנָאוֹן מְרִזְבִין
 דְּשִׁדְדִין מִיָּא פְּשׁוּרִי וּמְרִזְבִין
 דְּשִׁדְדִין מִיָּא חֲמִימִי: וְאַסְתְּפִלִיתִי
 טוֹבָא וְאוֹסִיפִית עוֹתְרָא מִן כָּל

דְּרִיָּא דְּהוּוּ קְדָמִי בִירוּשָׁלַם בְּרַם חֲכָמָתִי קָמַת לִי וְהִיא סִייעָא יְתִי: וְכָל מַה דְּבִעוּ מִנִּי רַבְנֵי סְנֵהֲדָרִין לְדַכָּא
 וְלִסְאָבָא לְזַפְאָה וְלַחֲבָא לֹא כְלִיתִי מִנְהוֹן פֶּשֶׁר מְלִיא וְלֹא מִנְעִית יְת לְבִי מִן כָּל חֲדוֹת אוֹרְיָתָא אַרוּם הוּהוּ לִי
 פְּנָאִי דְלְבִי בְּדַח בְּחֲכָמָתָא דְאֲתִיְהִיבַת לִי מִן קְדָם יֵי יְתִיר מִן כָּל אַנְשָׁא וְחֲדִית בַּה יְתִיר מִכָּל טְרַחוּתִי וְדִין הָנָה
 חוּלְקִי טָב דְאֲזַדְמִן לִי לְקַפְלָא עֲלוּהִי אֲגַר שְׁלִים לְעֲלָמָא דְאֲתִי מִכָּל טְרַחוּתִי: יֵא וְאַסְתְּפִלִית אֲנָא בְּכָל עוֹבְדֵי

שפתי חכמים

רש"י

כן קשה איך אמר שיאחו בסכלות. לכן פירש בדברים הדומים לי
 לסכלות כמו שאמר פה. אך מה שאמר אחר כך וכן הוא אומר
 טוב אשר תאחו וכו', קשה להלום דבריו, דאם כוונתו להביא
 ראיה דגם על שאל אמר שיאחו בדבר שנרמה לו לסכלות כמו
 שאמר פה לאתחו בסכלות, אם כן קשה מה כוונתו בזה שכתב
 והיא מצות המקום וקורא אותה סכלות. ואם עיקר ראייתו הוא
 שקורא למצות המקום סכלות, ובכך יצדק אומרו והיא מצות
 המקום וקורא אותה סכלות, עדיין קשה היכן מצינו שקרא
 שלמה או שאול לאותה מצוה סכלות. ונראה שבתחלה צריך
 אתה לדעת מה שפירש רש"י לקמן, ומתוך דבריו יובן מה
 שפירש פה, והוא שכתב לקמן אל תהי צדיק הרבה, כשאל
 שרימה להיות צדיק וריחם על הרשעים, ואל תתחכם יותר לדון
 ק"ו של שמואל, ומה על נפש אחת וכו', פירוש כמו שעשה שאול
 אותו ק"ו, כמו שדרש במסכת יומא פרק בראשונה, טוב אשר
 תאחו בזה וגומר, אם אומר לך הנביא הצדיק הדבר שהוא דומה
 לך לרשע כגון שאמר שמואל לשאול, אל יקל בעיניך לפקפק בו
 וצא את כולם ידי שניהם יקיים החכמה והסכלות בהלכתם, כך
 הוא בספרים מדויקים, הרי שאמר אל תתחכם יותר כשאלו,
 נמצא דשאל היה רוצה להתחכם על כן היה בעיניו כסכלות,
 ועל זה אמר טוב אשר תאחו וגו' כי ירא אלהים יצא את כולם,
 פירוש החכמה וסכלות כדפירש לקמן, והבא הכי פירושו ולאחו בסכלות דברים הדומים לי לסכלות וכו'. ואחר כך הוקשה לנפשיה
 ואיך שיך לומר דקורא למצות המקום סכלות, לזה מביא ראיה וכן הוא אומר טוב אשר תאחו בזה על שאלו וכו'. ומלת גם טעות
 הוא, והכי פירושו, אמר על שאלו טוב אשר תאחו בזה שנרמה לך סכלות, שהרי היה רוצה להתחכם כדפרישית, ומדאמר טוב אשר

שדה ושדות. מרכזות נוי עגלות נב וכלשון
 גמרא יש, שדה תיבה ומגדל: (ט) אף חכמתני.
 גם חכמתי לא הנחתי צשציל כל המעשים האלה
 ועמדה לי ולא שכחתי, ד"א עמדה לי לעזרה
 מכל אלה: (י) לא אצלתי. לא רחמתי להבדל
 מהם (א) וכן (צמדצר יא) ויאלל מן הרוח וימן
 על הזקנים כמנורה שמדליקין ממנה נרות
 הרבה ואין אורה סמר כלום: וזה היה חלקי.
 ואחרי עשימי כל אלה אין לי מכולם אלא זה,
 רצ ושמואל חד אמר מקלו וחד אמר קידו,
 מקידה (ב) של חרש ששומין זה ויש פותרים
 ממדרש אגדה כל הענין צמתי מדרשות
 ותלמידים וצמתי כנסיות: יער צומח עצים.
 עמי הארץ למלאכת שדות וכרמים (ג):
 (יא) ופניתי. עתה בכל מעשי ורואה אני שאין

מדרש רבה

עם כל המפרשים

כמבואר בשער השני

הוצאת

יוצא לאור

במהדורה מפוארת ומשוכללת

משלב את שני המדרשים המפורסמים

מהדורת דפוס וילנא ומהדורת עץ יוסף

ליצירה חדשה ומהודרת

כרך ו
דברים
איכה וקהלת

הוצאת ספרים ח. וגשל ירושלים

פעיה"ק ירושלים תוכב"א

חירושי הרד"ק

יא ומטקסא מן גיש חלב. ככל הנסמך גוש חלב. ונסמך דהא בירד ומסוקתה וקרובה יותר לשם שקראה בנסמך לחמים נסמאל. ותענוגות בני האדם זה עינוגן של ישראל. כילקוט הני של אי ע"ש ע"ד ג"א בזה. יב לא דוד אביו היה. והוסף חכמה גם עליו. ולא תמא שהיה גדול ממנו. שהרי מפורש שהיה מנה בן מנה ר"ל שהיו שניהם שווים אלא כנס רובב על גבי הענק והסוף חכמה על אביו. בן עקיש ע"מ. וכדומה דרטי בן קיש. והוא שאלו שכתבם מיחוס בן קיש ומצינו שלפנינו מייחס אביו עליו. קיש אבי שאל (ש"א ט ו) שם י"ד) דמטען שאביו סבל לו. לכן אומר שהיו שרן חכמה וזהו שאל מנה בן מנה. שלמדתי בזקנותי פסטידין. ע"מ. ג"י ס"י במסטידין וכזה כילקוט וכמ"ש בירושלמי ברכות פ"ה וכתבו הרמב"ם בהלכות ת"ה והיגע בתלמודו בצענא לא במהרה משכח ולניסתה דמפ"ם אפשר צ"ל שלמדתי במסטידין באף נוקימה בי בזקנותי. ופרש שלמדתי באף שכנס עליו רבו ומסרו מסמר על פניו. היא שעמדה לו להחקים בזקנותו.

ליקוטים

יא שאפילו קנים של חצים לא חסרה א"י. הם עצים דקים כקנים שעושים מהם חצים ואינם גדלים אלא באיים הרחוקים. הריש כן מלשון צומח עצים דמיונה הוא דמשיא הוא. דהלא זה חכמה שם יער צומח עצים. לכן דורש על מין עץ שהוא יקר כעצי פרי. שנאמר ויוציאם בכסף וגו'. לפי המשך הענין דרשות כל המלות שבסוף זה אדירי בעניני קודש אפשר לפרש הבונה שגם הנשים שבא"י אמרו שירת קודש כמו שירת מרים והכונה אשת לפידות. ותענוגות וכו' זה ענוגן של ארץ ישראל. לא נחבאר ענין זה, והבן דהכונה ע"פ הכתוב ארץ וכו' ולא חסר כל בה וכו'. וכזה מיהדת א"י בין כל הארצות. שדה ושדות כו'. דריש שדה מלשון לשד השמן שהן חפונקין שונים. יב וכי מי היה לפני דוד אביו. ר"ל וא"כ והסוף חכמה גם על דוד אביו. ואנסן מטני כבוד אב לא פירש כן מפורש (תורה חיימה). אמר שלמה כל תורה שלמדתי בזקנותי פסטידין באף נתקיימה בי. כי הרמב"ם בפי' סוף ח"ת ה"ב הכי"א לא העירה מקורו (ע"י רד"ל) וזמתינה.

ויקרא רבה פרשה כ"ה סי' ג'. אפילו קנים של חצים. שהיה לו לומר צומח פרי ע"כ דורש על העץ שהוא עצמו כפרי. יב און בן פל"ת וכו'. צ"ע וכן מ"ש חזקיה צ"ע ואם הכוונה על חזקיה המלך שהיה בן אחז הרשע למה לא חשב אברהם בן תרח או יאשיהו בן אמון וכדומה. וכן מה שכתוב בן עקש צ"ע ומ"ש פסטידין בילקוט הגי' מסטידין וצ"ע. יב וזה היה חלקי. משמע טוב. נטעתי לי פרמים. (שם) פרמים וזיתים אשר לא נטעתי. עשיתי לי גנות ופרדסים. ארדאנוס שהזיק טמא שאל את ר' יהושע בן חנינא פתיב בתורה (שם ח ט) ארץ אשר לא במספנת וגו'. יכול את מיתי לי תלת מלין דאנא שאיל. אמר ליה ומה אנון. אמר ליה פלפלין ופוסיאנין ומטקסא. אחתי פלפלין מן גצחנה. ופוסיאנין מן צידן. ומאן דאמר מן עקבין. ומטקסא מן גוש חלב. עשיתי לי ברכות מים. שפאמר (שם י) ארץ נחלי מים. להשקות מהם יער צומח עצים. אמר ר' לוי אפילו קנים של חצים לא חסרה ארץ ישראל. קניתי עקדים ושפחות. (שמות יב לח) וגם ערב רב וגו'. ובני בית ה'היה לי. אלו הגבועונים שעשאן יהושע חוטבי עצים ושואבי מים. שפאמר (יהושע ט כז) ויתגם יהושע פיום והוא חטבי עצים ושואבי מים. גם מקנה כקר וצאן הרבה ה'היה לי. (במדבר לב א) ומקנה רב ה'היה וגו'. כנסתי לי גם כסף וזהב. שפאמר (תהלים קה לו) ויוציאם בכסף וזהב. וסגלת מלכים והקדינות. זו בנת עוג ובנת מדין. עשיתי לי שרים ושירות. משוררים זכרים ומשוררות נקבות. ומענוגות בני האדם. זה ענוגן של ישראל. שדה ושדות. תפנוקין ומפנוקין.

יב [ב, ט] ונדלתי והוספתי מכל אשר היו לפני בירושלמים. וכי מה היה לפני בירושלמים, לא דוד אביו היה. ארבעה נקראו מנה בן פרס, און בן פל"ת, בנו צפור, בנו בעור, וחזקיה. ושנים נקראו מנה בן מנה, בן עקש, ושלמה. אף חקמתי עקדה לי. אמר ר' אחא אמר שלמה כל חורה שלמדתי בזקנותי פסטידין, באף נתקיימה בי.

יג [ב, י] וכל אשר שאלו עיני וגו' לא מנעתי את לפי מקל שמחה. זו שמחת העשר. פי לפי שמחה מקל צמלי וזה נחקימה בי. ובספר מכלול יופי פי מה שלמדתי בפלפל וחרוד התלמידים שהוא באף עמדה לי. כי לא תשכח מה מתנות כחונה

מתנות כחונה

יא וזיתים אשר לא נטעתי גרסי. ועיין כל זה בזקרה רבה פרשה כ"ה. שחיק טמא. ישחקו ומתקו עלמותו כלומר ימנו וכו'. יבול את כו'. דרך שאלה יכול אתה להביא אלו ג' דברים שאני שאל מעמך ח"ל ומה הם אותן ג' דברים. ופוסיאנין. פי הערוך מין שלו. ומטקסא. מין משי מונכר. אייתי כו'. הביא לו כלפלין ממקום נתנא ופוסיאנין ממקום צידן יש אומרים ממקום עכברים ומטקסא ממקום גוש חלב. קנים של חצים גרסי. פינעו חילן טרק שאינו עומד רק לעשות ממנו נכח לחנים. תפנוקין. דרש שדה מלשון לשד השמן. יב מנה בן פרס. גדול בן הדיוט ועיין בפרק מדר מענוגות חלו. און בן פל"ת. און היה גדול בישראל רק ניסח לשעה ואמר כך יסב כל ימינו נאטיעט ומשובה על זאת כדליתא בפרק חלק ואביו לא נזכר מי הוא וגם דרשו ח"ל פלג שנעשו בו פלאים ולפי זה שם אביו לא נודע כלל. בנו צפור כו'. דרשו ח"ל אביו היה בנו וטפל אליו. עקיש. נראה לזכיר להיות בן עקש והוא עירא בן עקש הנזכר בדברי הימים סימן כ"ו במחלוקת השנים עשר

נטעתי לי פרמים שנאמר פרמים וזיתים אשר לא נטעתי כצ"ל. וכזה בויקרא פ' כ"ה. שחיק טמא. ישחקו ומתקו עצמותיו כלו ימח שמו. יבול את כו'. דרך שאלה. יכול אתה להביא אלו שלשה דברים שאני שואל מעמך. א"ל ומה הם אותן שלשה דברים. ופוסיאנין. מין שליו. ומטקסא. מין משי מונכר. אחתי כו'. הביא לו פלפלין ממקום גצחנה ופוסיאנין ממקום צידן. ויש אומרים ממקום עכברים. ומטקסא ממקום גוש חלב. קנים של חצים. הם עצים דקים כקנים שעושים מהם חצים ואינם גדלים אלא באיים הרחוקים. ומיער צומח עצים דריש שכל מיני עצים גדלים בה. דאי סתם עצים מאי רבואת (יפה תואר). תפנוקין. דרש שדה מלשון לשד השמן (מת"כ). יב מנה בן פרס. גדול בן הדיוט. פרס הוא חצי מנה והוא לשון פרוסה (רש"י בתענית דף כ"א). און בן פל"ת. און היה גדול בישראל רק ניסת לשעה. ואף אח"כ ישב כל ימיו באניות ותשובה על זאת כדאי"ב בפי חלק דף צ"ט. ואביו לא נזכר מי הוא. ובפרט לפי שדרשו חז"ל פלג שנעשו בו באון פלאים ולפי שם אביו לא נודע כלל. בנו צפור כו'. דרשו חז"ל אביו היה בנו וטפל אליו. בן עקש. הוא עירא בן עקש הנזכר ברה"א סי' כ"ו במחלוקת השנים עשר ואע"פ שלא מצינו מה מינו של עקש מ"מ השיבתו ביחוד פרטי נגלה מכה שמייחס בנו אחריו שנאמר עירא בן עקש מה שלא נעשה לאחד מהם (עיין במת"ס). פסטידין. כלו חכמה שאינה ברורה רק מסותרת וכהה. או הוא ב' תיבות פטי טירין פי אפס ונמט משא ומתן של ההלכה ואי אפשר להתקיים. והוא מלשון שקול וטרי. באף נתקיימה בי. אבל מה שלמדתי בימי חורפי בעוד שכח הרגוני היה בי נחקימה בי. ובספר מכלול יופי פי מה שלמדתי בפלפל וחרוד התלמידים שהוא באף עמדה לי. כי לא תשכח מה מתנות כחונה

ואף על פי שלא מצוי מה עיבו של עקש מכל מקום חשיבותו ביחוד פרטי נגלה ממה שייחס בנו אחריו שנאמר עירא בן עקש מה שלא נעשה לאחד מהם רק לשיעור הראשון למעלות הקדימה ולכן חזר ומפרש הראש לכל שרי הנכחות למדע הראשון וגם נביה בן יהודע למעלתו הפרטי כדוע ולכן מפרש גם כן ומכח נביה בן יהודע ראש כלומר שנה לו שנה למשפחתו ועוד מוסף הוא נביה גבור השלמים ועל השלמים וגו' כלומר ראש חשיבות. פסטידין. כלומר סכמה שאינה ברורה רק מסותרת וכזה כמלמד היחזק בנספר אמור ולא פניו ועיין ערוך ערך פסע או הוא שם חכמות פטי טירין פי אפס וממם משא ומתן של ההלכה ולי אפשר להתקיים והוא מלשון שקול וטרי אבל מה שלמדתי בימי חורפי בעוד שכח הרגוני היה בי נחקימה בי. ובספר מכלול יופי פי מה שלמדתי בפלפל וחרוד התלמידים שהוא באף עמדה לי. כי לא תשכח מה מתנות כחונה

מדע. הלכות תלמוד תורה פ"ג פ"ד

שכל היגע בתורה בכח"מ וכו'. כיוצאנו ריש פ' אין עומדין: וכל היגע בתלמודו בצנעה וכו'. ג"ז ע"ס: וכל המשמיע קולו וכו' אבל תקרא כלחש וכו'. עירובין פרק כ"ד מעבירין (דף י"ד):

יג אין רנה של תורה אלא בליה וכו'. [נמדרש רנה שיר השירים על פסוק קולומו מלחלים]: הוה של חסד נמשך עליו

וכו'. ניש פ"ג (דף ג'): וכל בית שאין נשמעין בו דברי תורה וכו'. ניש פרק חלק (פנהדרין כב). מיימל דרבי אלעזר. ונספרי דרבי חמוס שגמרי כי דבר ה' בזה וכו' והוה ענות סופר דהא נגמרה לא מפיך ליה אלא מדמבי מחללו אס לא נופח ייע שרד נאהלו וכן שרד אלא תלמיד מכס דמבי ונכריים אס ה' קורא. לפיך ט' למסוק דרבי רינו שגמרי ולא מימי קרל דליף מניה ר' אלעזר הכי. ונספרי מנה מלאמי שגמרי כל מסך עמון לפויו מחללו אס לא נופח, ומ"ש כי דבר ה' בזה קרל דמילמל הוה, ומה שכתב זה של השגות על דברי מורה וכו' גריד בחריה. והכי איתא בהגדה חלק (פנהדרין י"ט). גמלא האומר אין מורה מן השמים סמי

כי דבר ה' בזה ר' נתן אומר כל שאינו נשמע על המשנה רבי וכו' וכו' אומר כל שאפשר לו לעקוב נמורה ואינו עוסק רבי"ק אומר כל הלומד מורה ואינו חוזר עליה דומה לאלים שזרע ואינו קולר. ובסוף פ"ק דמגינה (דף ט'): חנן חי זהו מעוות שאינו יכול למקון זה מ"ס שפירש מן המורה: כל המבטל את התורה מעושר וכו'. נכמי' אבות:

פ"ד א אין מלמדיו וכו' או לתם. כלומר שאין כבוד לנו אס הוא טוב חס לנו. ולמד מן מדלמדין פרק הפלת השמר (נריכות כ"ט). שהיה ר"ג מכריז כל תלמיד שאין מוכיז ככרו אל יכנס לבית המדרס ואסיקנא הסס שלל הפסימו על ידו:

כל השונה לתלמיד שאינו חנון וכו'. עומדא דרבי ויחא בחולין פ' הוועו (דף קל"ג): **אם** הרב דופה למלאך וכו'. פרק חלו מגלחין (מ"ק י"ג). גני הוהא לורכא מרבנן דהוה גריסי ליה דנגן והוה טני שומעיה ושוממיה רב יהודה:

ב כיצד מלמדיו וכו' ולא ישב הרב וכו'. פ' חלו מגלחין (ט"ז) דוד הוה ימיז ארעס ומתני לכו לנבנן. ר"פ הקורא עומד (מגילה כ"א) אמר רב יהודה אמר רב מנן

היא עמרה לי. אמרו חכמים ברית כרותה שכל היגע בתורתו בבית המדרש לא במרהר הוא משבח. וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים שנאמר ואת צנועים חכמה. וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו ותלמודו מתקיים כידו. אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח. יג אף על פי שמצוה לתלמוד ביום ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך מי שרצה לזכות בכבוד התורה יחדר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשניה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר קומי רוני בלילה. וכל העוסק בתורה בלילה חוש של חסד נמשך עליו ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שיריה עמי חפלה לאל חי. יוכל בית

שאין נשמעים בו דברי תורה בלילה אש אוכלתו שנאמר כל חשך ממון לצפונו תאכלהו אש לא נופח. כי דבר ה' בזה זה שלא השגיח על דברי תורה כל עיקר. וכן כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק או שקרא ושנה ופירש להבלי עולם והניח תלמודו ונחתו הרי זה בכלל בוזה דבר ה'. אמרו חכמים כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני וכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר. וענין זה מפורש הוא בתורה הרי הוא אומר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ועבדת את אויביך. ואומר למען ענוהך להטיבך באחריותך:

פרק רביעי

א אין ימלמדיו תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו. או לתם. אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מתורין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו. אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זרק אבן למרקוליס שנאמר כצורו אבן כמרגמה כן נותן לכסיל כבוד. אין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינהלו. וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדיו ממנו עד שובו למוטב. שנאמר בהן ישמרו דעת התורה ויבכשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. אמרו חכמים אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו אם לאו אל יבקשו תורה מפיהו: **ב כיצד** מלמדים. הרב יושב בראש יתהלתמידים מוקפים לפניו כעמרה כדי שיהו כלם רואים הרב ושומעים דבריו. ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע אלא או הכל על הארץ או הכל על הכסאות. ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים ומקודם חורבן בית שני נהגו הכל א טור י"ד פ"י נמי: ב משנה ז'. טור י"ד פ"י נמי: ג טור י"ד פ"י נמי: **ללמד**

לחם משנה

יג וכל העוסק בתורה וכו'. פ"ג דמגינה: כי דבר ה' בזה זה שלא השגיח על דברי תורה כל עיקר. פ"י חלק (דף ג"ט). סניח היה ר"מ אומר הלומד מורה ואינו מלמדה זה כי דבר ה' בזה ר' נתן אומר וכו' (עין כ"מ נד"ה וכל בית וכו'). ורבינו הניח בלא בני קנרות ש"י נתן ור' נהוראי ור' יהושע בן קריה. ור' יהושע אפטר שהוה לפי דבריו שקרא וסמי ויסיג וכו' חלל קנרת ר"מ לא הוסיך ועוד קנרת אמר אפי' שם

פ"ד א אין מלמדיו תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו או לתם. כלומר שאין כבוד לנו אס הוא טוב חס לנו. ולמד מן מדלמדין פרק הפלת השמר (נריכות כ"ט). שהיה ר"ג מכריז כל תלמיד שאין מוכיז ככרו אל יכנס לבית המדרס ואסיקנא הסס שלל הפסימו על ידו:

וכו'. ניש פ"ג (דף ג'): וכל בית שאין נשמעין בו דברי תורה וכו'. ניש פרק חלק (פנהדרין כב). מיימל דרבי אלעזר. ונספרי דרבי חמוס שגמרי כי דבר ה' בזה וכו' והוה ענות סופר דהא נגמרה לא מפיך ליה אלא מדמבי מחללו אס לא נופח ייע שרד נאהלו וכן שרד אלא תלמיד מכס דמבי ונכריים אס ה' קורא. לפיך ט' למסוק דרבי רינו שגמרי ולא מימי קרל דליף מניה ר' אלעזר הכי. ונספרי מנה מלאמי שגמרי כל מסך עמון לפויו מחללו אס לא נופח, ומ"ש כי דבר ה' בזה קרל דמילמל הוה, ומה שכתב זה של השגות על דברי מורה וכו' גריד בחריה. והכי איתא בהגדה חלק (פנהדרין י"ט). גמלא האומר אין מורה מן השמים סמי

ב כיצד מלמדיו וכו' ולא ישב הרב וכו'. פ' חלו מגלחין (ט"ז) דוד הוה ימיז ארעס ומתני לכו לנבנן. ר"פ הקורא עומד (מגילה כ"א) אמר רב יהודה אמר רב מנן

הגהות מייבונות

וריקא והוולין ליתא ולא ריק תתב אלא מששה יתויה וקמי יולקו יורסי הבעל וכו' ולא קמי יולקו סמיא עוור דלישא והלמוד תורה ודך ארץ לא אתי שפיר אי לא קמי עוור שום והוה אומר בלא עוור ארץ הייתי אומר או זה או זה קאמר, ע"כ: בקראא

אמרו חכמים עד ומה נעשים. כיוצאנו ריש פרק אין עומדין (דף מ"א): יב יג כל המשמיע עני ודברי נכמים. פרק כ"ד מעבירין (דף י"ד): אין רנה של תורה. נספח עירובין פ' הרב (דף ק"ה): וכל העוסק בתורה עד שיריה עמי. מיימל דרש לקיס היא צדק' מתקמם פ"י (דף ג'): וכל בית שאין דברי תורה. פרק חלק (מ"ג) היא שומרה דרבי אלעזר מדמבי כל מסך וכו': וכל העוסק בתורה. פרק חלק (מ"ג) היא שומרה דרבי אלעזר מדמבי כל מסך וכו': וכל העוסק בתורה. פרק חלק (מ"ג) היא שומרה דרבי אלעזר מדמבי כל מסך וכו': וכל העוסק בתורה. פרק חלק (מ"ג) היא שומרה דרבי אלעזר מדמבי כל מסך וכו':

דולקים צמנוכה ויש אומרים גם י' ציוס הראשון וציוס האחרון מנהג רצותינו נוחי נפש לאסור מלאכה עכ"ל ונראה קצת ראייה מדקראו להו מנוכה לומר חנו צבי"ה דאי אין אסור כלל במלאכה מאי מנייה שייך כאלו דרוחק הוא לומר דר"ל מנייה ממלאכה יא ועוד דרשו רז"ל

בפניהם. וקראום הנוכה חנו בכ"ה: ב והיה אומר הר"מ מרוטנבורג ז"ל שריבוי הסעודות שמרבים בהם הן סעודות הרשות. כן כתב גם כן המדריכי צפרק מקום שנהגו (פי מרה) כבר כתבתי בסיומן (ת"ר) [מ"כ] (סוף ד"ה ועל ידוק הדין) ולדברי הכל מנרין את האכל צמנוכה: תרע"א א ויען כי אירע הגם בנרות תיקנו להדיק נרות בכל לילה כדי להזכיר הגם. פשוט צפרק צמה מדליקין (שם כ"א): וצריך כל אדם לזוהר בהן מאד ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולקוח שמן להדיקין. כן כתב הרמב"ם (הל' מנוכה פ"ד הי"ג) וכתב הרב המגיד להיין מדתן צפרק ערבי פסמים (פסמים ט"ז) שאפילו עני שצטרפל אל יפתחו לו מארבע כוסות של יין וטעמא משום פרקומי ניפא: והזהיר בהן יהיו לו בנים תלמידי חכמים. צפרק צמה מדליקין (כ"ג) הרגיל צנר מנוכה ור צמת א הויין ליה צניס תלמידי שואל או מוכר כסותו ולקוח שמן להדיקין. והזהיר בהן יהיו לו בנים תלמידי

סימן תרע"א

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

- [א] טעם להדליק נרות: צריך לזוהר בהן מאד: שכר הזהיר בהן;
- [ב] כמה נרות מדליק: [T-1] נר שיש לו שתי פיות או שמילא קערה שמן והקיפה פתילות: [ה] באיזה מקום מניחן ועיין בסמוך;
- [ו] שיעור גובה מקום הנחתן: [ז] באיזה מקום מהפתח מניחן: אימתי מניחן בצד ימין: מקום הנחתן בבית הכנסת: [ח] דין חצר שיש לה שני פתחים:

א ויען כי אירע הגם בנרות תיקנו להדיק נרות בכל לילה כדי להזכיר הגם. וצריך כל אדם לזוהר בהן מאד ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולקוח שמן להדיקין. והזהיר בהן יהיו לו בנים תלמידי

שאלמרה אסור לך כנוס את כל היהודים [וגו'] ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים וגו' (אסור ד טו) ולפיכך קבעום למשתה ויוס טוב לזכור עיקר הגם אצל צמנוכה עיקר הגזירה היתה על שהתראנו צעודה ועל כן הימה הגזירה לבעול מהם העבודה כדמניח צברייתא שגור עליהן איתו הרשע לבעול הממיד ועוד אמר להם מנזה אחת יש צדס אם אחס מצטלין אותה מידס כבר הס אנודין ואיזה זה הדלקת מנורה שכתוב בה (שמות כו ט) להעלות נר תמיד כל זמן שמדליקין אותן תמיד הם עומדין כו' עמדו וטימאלו כל השמנים וכשחזרו בתשובה למקור נפשם על העבודה הושיעם יי' על ידי כהנים עובדי העבודה צמת יי' ע"כ נעשה הגם גם כן צנרות חתח אשר הערו נפשם למוח על קיוס העבודה ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שגל: וצ"ע אין הלכה נראה לע"ד דלא כמהר"מ דמנהג זה שמרצים צעודה צנר נהגו צו גדולי הדור הקדמונים והמרש"ל (נמארו לעור) יב כתב גם כן דצמנ"ס משמע. ימי שמתה הן וכן כתב המדריכי הארוך עכ"ל ועיין בצמנ"ס פרק ג' הלכה ג' וז"ל מהר"ש מאוסטר"י (מנהגי מהר"ש סי' תקמ) דצמנוכה יש לנהוג שמתה ומשתה וכן מוכח קצת בצמנ"ס (שם יג) ויש מביאין ראייה מפרק צ' דצנר צמנ"ס (פי רעט) והוכיחו קצת מרבינו יואל (ראמ"ה סוף הל' מנוכה) שפסק בצרכת המזון אם לא אמר על הניסים מחזירין אותו ש"מ דשאני משאר הימים ולא סגי בלא פה עכ"ל:

תרע"א א ויען כי אירע הגם בנרות וכו'. צפרק צמה מדליקין וקאמר דלרין להדליק הנרות צערב בכל לילה מימי חנוכה על פתחי הצמים כדי לגלות ולהראות הגם וז"ל הר"ף (ט): והילכך מצרכין אפיסא כל [יומא] ויומא מתמניא יומי דמנוכה הואיל וצכל יוס ויוס הים מתחדש צאוחו פך של שמן עכ"ל:

ב והזהיר בהן יהיו לו בנים תלמידי חכמים. צפרק צמה מדליקין ופירש רש"י דכמיני כי נר מנזה ומורה אור על ידי נר מנזה

דרכי משה

תרע"א (א) וכתב מהר"א מפראג וז"ל אכל במדריכי הארוך כתב ובמגילת תענית (פרק ט) אמרו שקבעו יום טוב משום חנוכה המזבח וכן כתב אור דודו (הל' חנוכה ט"ו שכ"א) וכן משמע במדרש (פסיקתא) רבתי פרשת בהעלותך (פיסקא חנוכה) והכא אומר שקבעוהו משום הגם וז"ל דמשום זה קבעו משתה ושמתה אבל להלל ולהודות קבעו משום גס וכן משמע מפירוש רש"י עכ"ל ואפשר שלוה נהגו במשתה ושמתה. ומצאתי בהגהות מנהגים (רי"א טירנא מנהג חנוכה ע"י קפו אות כט) סעודת חנוכה רשות ולכן נהגו לומר מזמורים ולהרבות בו שבתות כדי שיהא כסעודת מצוה כן השיב מהר"מ עכ"ל: וכתב הר"ן פרק במה מדליקין

דף (ע ע"ב) י. דיבור ראשון [שגזרו היונים על כל הבתולות שיבעלו להגמון תחלה] וע"י אשה אירע הגם [דאמרינן כמרדש] דבתו של יוחנן כהן גדול האכילה לראש האיובים גבינה לשיכורו וחחכה ראשו וכרחו כולם על כן נהגין לאכול גבינה בחנוכה עכ"ל וכן כתב הכל בו (סי' מד ג ע"ג) יד: (כ) ויום השמועה ככפניו דמי כמו שכתב המדריכי בפרק בתרא דמועד קטן (דף שצ"ד ע"ג) (סי' תקטז) וכמו שיחבאר בי"ד הלכות אבלות (סי' תא). מצאתי בקובץ אחד המנהג להתענות על אביו ועל אמו בחנוכה עד חצות עכ"ל ולא ראיתי שחוששין לזה. ועיין לעיל סימן תקס"ח (ארוך אות ד) אי מתענין תענית חלום בחנוכה אי צריך למיחב תענית לתעניתו:

הגהות והערות

י' אולי צ"ל רק" ביום הראשון וכו': יא [ולמד הבי"ח מנייה זו מנחה משביתת מלאכה, ועיין מהרש"א שבת כא ע"ב ד"ה מאי חנוכה], לעומת זה הלבוש סימן א סי"א כתב וז"ל וקראום חנוכה שחי חיות "חנו כיה" ולשון חנו משמע שחנו מניעתם למלאכה מלשון ויסעו ויחזרו ולא מלשון שבתה ממלאכה ולכן מותרים הם במלאכה עכ"ל, ועיין גם בכרכי יוסף סימן זה אות ד: יב [והביאו גם כן המטה משה סימן תקצג והט"ו סקיד ועיין גם בשו"ת מהרש"ל סוף סימן פה, ובים של שלמה בבא קמא פרק ז' סימן ל"ז:

יג [עכ"פ מהר"ש: יד] קטע זה וכתב הר"ן הוא השלמה מדרכי משה הארוך סימן זה וכן הוא בכתי"י ר"מ סימן זה ועיין מה שכתבנו בהגהות והערות סימן תרעה אות ב: תרע"א א [בגמרא שלפנינו איתא אמר רב הונא הרגיל צנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים, ומפרש רש"י דקאי על נר שבת וחנוכה וברא"ש סימן יג הגירסא "הרגיל צנר חנוכה" והגיה הגר"א "ושבת" ועיין בר"ף י ע"ב ור"ן שם:

זמנים. הלכות חנוכה פ"ד

מגיד משנה

יג הרי שאין לו וכו'. אם נ"ח וקדוש היום נ"ח עדיף משום פרסומי טבא. וכמו שבה"ט
אם רוצה להדליק נ"ח ונר שבת ממחלה מדליק של חנוכה ואח"כ של שבת שאם
הדליק של שבת חתלה כנר קצב שבת עליו ונאסר להדליק של חנוכה. וכבר השינו עליו
הרמב"ן והרשב"א ו"ל ואמרו שאין הדלקה הנר קטלה האוסרת והכיאו לזכות לה ולדרכה
מדליק של שבת חתלה דמדרי ועדיף טפי משום
דהוא נר נימו. ואלו מלאמי בדברי רבינו קטלה
אוסרת בע"ש ואף לא חוספת כמ"ש פ"א מהלכות
יוה"כ. ומ"ש רבינו הו"א ושייחם מד"ס הכונה
שהקדוה אע"פ שהוא מן המורה אפשר בלא יין
כמוצא בדפיק כ"ע מהל' שבת וכן נמנו טעם
זה קצת מפרשים ו"ל:

יך היה לפניו וכו'. אם מצוה נ"ח ונר
כימו נר נימו עדיף משום שלום
נימו: גדול השלום וכו'. נספרי. ואם אמרו
גדול השלום שהחומיהן של כל הנרות שלום
שאמר ישא ה' פני אליו וישם לך שלום:

תם ונשלם תחלה לאל עולם:

יב מצות חנוכה וכו'. אם (דף כ"ג:) אמר
רב הונא הרגיל בנר חנוכה הו"ן
לו בנט ס"ח: ומ"ש רבינו אפילו אין לו מה
יאכל וכו'. נראה שלמנו ממה שנתבאר פ' ו'
מהלכות המן ומלך שאפילו עני שבשאל לא
רפוחות מד' כוסות והטעם משום פרסומי טבא
וכ"ש בנ"ח עדיף מקדוה היום כמו שיבאר
בסמוך:

יג אורח שמדליקין עליו בתוך ביתו וכו'. אם מפורש אכפנאי חייב בנר חנוכה א"ר
ורא מרש כי הוא כי רב היה משמפסנא בפריעי כהדי אושטיו כמר דנטינא
אמינא השם ודאי לא לריבנא דקא מדליק עלאי בנימחי: ואם היתה וכו'. כהלכות או פתח
בבא לנפשיה מייחב לאדלוקי משום השלם ופי'
עיקר דודאי כה"ג כיון דפתח בבא לנפשיה אי
לא מדליק איכא השלם וגדולה מו אמרו לתעלה
בחדר שיש לה שני פתחים כמתי רוחות שגריסה
להדליק מפני המשך ופירש בגמרא המשך דבני
מחא דומניו דלפני כהא ולא תלפי כהא ואמרי
כי היכי דבהאי פתחא לא חלדיק כהאי פתחא
נמו לא חלדיק ע"כ בגמרא ס"ס:
יב מצות חנוכה וכו'. אם (דף כ"ג:) אמר
רב הונא הרגיל בנר חנוכה הו"ן
לו בנט ס"ח: ומ"ש רבינו אפילו אין לו מה
יאכל וכו'. נראה שלמנו ממה שנתבאר פ' ו'
מהלכות המן ומלך שאפילו עני שבשאל לא
רפוחות מד' כוסות והטעם משום פרסומי טבא
וכ"ש בנ"ח עדיף מקדוה היום כמו שיבאר
בסמוך:

מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים
מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס: יך היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר
ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום שכל
החורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום:

א עור ס' מרע"ס סמ"ג ס"ס: ב עור ס' מרע"ס: ג עור ס' מרע"ס:

נגמר ספר שלישי והוא ספר זמנים הלכותיו עשר ופרקיו שבעה ותשעים.

הלכות שבת שלשים פרקים: הלכות עירובין שמונה פרקים: הלכות שביחת עשור שלשה פרקים: הלכות שביחת יום טוב
שמונה פרקים: הלכות חמץ ומצה שמונה פרקים: הלכות שופר וסוכה ולולב שמונה פרקים: הלכות שקלים ארבעה פרקים:
הלכות קדוש החדש תשעה עשר פרקים: הלכות תעניות חמשה פרקים: הלכות מגילה וחנוכה ארבעה פרקים:

ובכאן נשלם החלק הראשון. המסיים בשלום. יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם:

לחם משנה

ע"ס למרש פירוש אחר נהלכות דהכי קאמר אי פתח בבא לא מהני ליה כתיבויף דפרייתו אלא
שעל כל פנים נרין להדליק משום השלם והיינו דוקא למי שאין מדליקין בתוך ביתו, לה
אמר שרבינו ו"ל מפרש להטילו מדליקין עליו וכו' כיון דעממא משום אלא וישארוהו שאינו
מדליק מה לי מדליקין עליו מה לי אין מדליקין:
יב מצות נר חנוכה וכו'. כמו ה"ה וכ"ש בנר חנוכה עדיף מקדוה היום. וקשה דמאי
כ"ש הוא זה אי אמרינן חנוכה עדיף מקדוה היום היינו דמנוכה הוי פרסומי
טבא כדאמרינן בגמרא משא"כ בקדוה היום אכל ד' כוסות וליכא ביה פרסומי טבא כדכמב
ה"ה ו"ל ודאי דהוי כמו חנוכה וא"כ לא היה לו ליה"ה ללמוד היין מכל עין אלא מהוא
הדין ו"ל"ע:

שאמר ראשונה אין שוקלין כנגדו, ופירוש דינר זהב ככאן לא הוי עממא אלא משום בניין
ולא שייך דין זה אלא כמעשר שני אצל מ"ש ואפילו לחלל עליהם וכו' ודאי דדין זה בכל
פירות איסוריה דדיל כמר עממא דגזירה דכרפריטי. ונראה לפי פירוש זה שדאי קלט של מעשר
שני יבול לשקול כנגדו קלט של מעשר אחר מפני דלא שייך כלן עממא דהוא ספר דכפיריות
שייך הוי עממא שדריק להמר וא"כ לפי זה ודאי לא גריס בבירוחא קלט של מעשר שני אין
שוקלין כנגדו דינרי זהב אלא מעשר שני אין שוקלין כנגדו דר"ל הפירות של מעשר שני וכו'.
וכן מלאמי הגרסא בגמ' דכתיבת יד:
יג ואם היה לו בית בפני עצמו וכו' צריך להדליק בבית שהוא בו מפני העירובין
וכו'. כמו ה"ה"מ ו"ל ופירש רבינו אפילו מדליקין וכו'. נראה שכמו כן מפני

הנהגות מילמוניות

כיה מותר השמן שנגר משקעה אכור ור"ש סוחר וכתבו רמב"ם ח"ל תימה באי שגא
מאד התיא בנר העבה כבה בליל א' מוסף עליו ליל שני וכו' עד כבה ליל ח' עושין
לה מרובה בפני עצמה מפני שהוקצה למצותו. ו"ל מעלה עשו בנר חנוכה משום פרסומי
טבא ומשמא הדליק כשדליק רצונו שדליק ע"ד התמצית אבל בני שבת רצונו שישאר
קצה אורי שבת, ע"כ:

אלא שהיום בשתי רוחות, ע"כ: יא [ג] אמר ר' ורא מרש הויא משתוימא כפריש, ע"כ:
נשאלתו דכ' תמאי פרשת וישלח נר חנוכה כלי ליל ראשון מוסף עליו שכן ודליק
בליל ב' ליל ב' מוסף עליו בליל ג' ומדליק וכן ע"ד ליל ח' ליל ח' עושין לה מרובה
קצתה בפני עצמה ושופרה. וכן כתב רבינו שמהר"ם ראה לדבריו דלא רמי לשו"י
מצות התורקין כיון שהוקצה לשריפה וכן הו"ס דביאור דבר זה כלשון ב"י וראו אהא דפרק

נגמר ספר זמנים בס"ד:

מפתח לספר הרמב"ם ולפרקיו ספר שלישי והוא ספר זמנים

פ"ג שסותר לתהיל מלאכה בערב שבת. והעמנו ממין בע"ש נורה שמה
יחמה בגמליס. אם עושה מדורה מנעוד יום. כשנמנו פח כחומר עם המכה
מה דינו:
פ"ד יבאר דין המוסף הבל:
פ"ה יבאר תרלבת נר בשבת חובה. והשמיים והפמילות. עזרין להדליק כדון היואל.
ופירוש בין השמשות. אם קורין ללוח הנר וכו'. דין מקיפה בע"ש:
יבאר

הלכות שבת
פרק א יבאר לשבות סמלאכה ביום השביעי. דבר שאינו מוכיח בו והמקלקלין
פטורין. מלאכה שאינה לריכה לגופה. ודין מלאכה שעשאוה עינים:
פ"ב יבאר שדוחין את השבת מפני המכבה. היולת אם היא כמקנה נפשות. ואם
מפקחין פיקוח נפש בשבת. מהלך כמלך ולא ידע מהי יום שבת. עכו"ם שאינו
על עירובי ישראל. ודין קפינה המיטרסום בים. ואם ממריעין על הדבר בשבת:

אחד מזו הדלמות ברבות

הוא הנה המורה על כל ימי ימינו ומעט המעט שיש לנו הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)

הוא הנה המורה על כל ימינו ומעט המעט שיש לנו... (The text continues with a discussion on the nature of the text and its relation to the Torah.)